

Tokaj-Hegyalja Egyetem

Comenius intézet

Az olvasóvá nevelés és a kortárs gyermekirodalom

Konzulens:

Dr. Kökényesi Nikoletta
egyetemi docens

Készítette:

Joó Barbara
tanító szak

2023

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
I. Az olvasás mint tevékenység	6
II. Az olvasástanítás.....	8
II.1. Olvasástanítási módszerek	9
II.1.1. Lépésről lépésre olvasástanítási program	10
III. Az olvasás tevékenysége kapcsán felmerülő problémák.....	12
II.1. Diszlexia.....	12
III.2. Diszgráfia.....	13
III.3. Tanulási nehézségek	14
IV. Olvasóvá nevelési tevékenység	16
IV.1. Dobj el mindent és olvass.....	16
V. Az olvasóvá nevelés szinterei	18
V.1. A család szerepe.....	18
V.2. Az iskola szerepe	20
V.3. A könyvtárak szerepe.....	21
VI. A gyermekirodalomról általánosan	23
VI.1. A kortárs gyermekirodalomról általánosan	24
VI.2. A kortárs gyermekirodalom szerepe az olvasóvá nevelésben	24
VI.3. A kortárs helye a kötelező olvasmányokban/Klasszikus vagy kortárs?	32
VI.4. Kortárs irodalmi költő ajánlás (Néhány kortárs író és műveik)	34
VII. A téma kutatásának bemutatása	39
VII.1. Gyakorlati óratervek bemutatása.....	39
VII.1.1. Máté Angi Az emlékfoltozók kortárs mesefeldolgozó óraterv.....	41
VII.1.2. Varró Dániel Andris beszélget az állatokkal	47
Befejezés.....	54

Irodalomjegyzék	56
Melléklet.....	60
Melléklet I.....	60
Melléklet II.....	71

Bevezetés

„Az, aki a könyvet nem szereti, a bölcsességet sem szereti, és aki a bölcsességet nem szereti, az balgává válik.”¹

Johannes Amos Comenius

Kutatásom témája az olvasóvá nevelés és a kortárs magyar gyermekirodalom. A témaválasztásom személyes indíttatású, mivel gyermekkorom óta vonzott az irodalom, érdekesnek tartottam és szerettem bejárni az irodalomórákra. Az irodalmat tanító pedagógus nagy élvezettel és beleéléssel vezetett be minket az irodalom különböző témáiba. Több érdekesség is elhangzott egy órán, amelyek a tankönyvekben nincsenek leírva, s ezek felfedezéseibe élvezettel vágtam bele a tanítás után. Olyannyira vonzott az irodalom, hogy a gimnáziumi éveim végén emelt szintű érettségit tettem belőle, mely eredménye sikeres visszaigazolást adott arról, hogy jól döntöttem, amikor az emelt szintű magyar felé vettem az irányt.

Az általános iskolás éveim alatt többször kaptam szerepet különböző előadásokban mellék-, vagy főszereplőjeként. Nagyon élveztem az előkészületek mozzanatait, hiszen mindazonáltal, hogy nagyon jó csapatépítő program volt, sok tapasztalatot adott a későbbi tanulmányaimhoz és meghatározó volt a pályaválasztásban is. A kisiskolás éveim végén úgy döntöttem, hogy ebbe az irányba szeretnék továbbtanulni, így beadtam a jelentkezésem a Miskolci Zrínyi Ilona Gimnázium dráma tagozatára. A gimnáziumi éveim alatt volt alkalmam megismerkedni olyan művekkel, melyeket a nagy többség nem olvas a gimnáziumi tanulmányok során. Ezen időszak alatt életem szerves része volt a dráma, színjátszás, olvasás. Sokat olvastam különböző művek részleteit, készülvén az előadásokra. Sokat segített nehezebb nyelvezetű művek megértésében, hogy egy-egy karakter bőrébe bújhattam. Nagyon sokat köszönhetek ezen időszaknak, hiszen sok mindenre felkészített az életben.

A versek szerves részét képezik a mindennapjaimnak. Általában hangulatomnak megfelelő verseket olvasok, hiszen annyira jól átadja, amit éppen érzek. Rendszerint tartunk testvéremmel olyan estéket, ahol egymásnak olvasunk fel különböző verseket. Gyakran tapasztalom, hogy egyes embereket nem érint meg vagy nem értik a versek mondanivalóját. Engem annyira magával ragad egy-egy vers, hogy többször elolvasom és elgondolkodom azon, hogy mennyire

¹Johannes Amos COMENIUS idézet. Letöltés ideje: 2023.03.12. <https://www.televizio.sk/tag/johannes-amos-comenius/>

jól megfogalmazza az ember életében zajló eseményeket és az emberekben zajló testi-lelki folyamatokat. Emiatt is szeretném átadni az olvasás örömét a magánéletemben és majdan a munkámban is.

A mai világban több okot is találhatunk arra, hogy miért nem olvasnak az emberek. A digitalizáció gyors térhódítása vagy akár az idő hiánya, a folyamatos rohanás is közrejátszik. Az embereknek manapság nincs idejük, kedvük egy hosszú fárasztó nap után könyvet venni a kezükbe, hogy kikapcsolódás gyanánt olvassanak. Sajnos a szülők sem biztos, hogy olvasnak gyermekeiknek, pedig nagyon nagy hatással van a gyermekek későbbi fejlődésében, hiszen ez az olvasóvá nevelés első lépése. Meghatározó lenne ez a gyermekek személyiségfejlődésében is, illetve a szülő-gyermek kapcsolat elmélyítésében is fontos szerepet játszik.

Eddigi tapasztalataim alapján a gyermekek nem tudják magukat beleképzelni más személyek bőrébe, ez a drámajátékok hiányára és a fogalmazási készség hiányaira utal. Legutóbbi alkalommal, a Mátyás király meg az öregember című olvasmány volt az óra témája és egy ehhez kapcsolódó feladatot oldottunk meg, melyben több szereplő helyébe kellett beleképzelnie magát a gyermekeknek. Hiába segítettem, utaltam a feladat helyes megoldására, nem tudtak E/1-ben beszélni más bőrébe bújva. Ugyanígy többször észrevettem több gyermeknél, hogy nem tudják kifejezni magukat, ami hiányos szókincsre utal. Ezen problémák az olvasással könnyen megoldhatók lennének, hiszen az ember, olvasás közben akarva, akaratlanul is tanul, fejlődik.

A család szerepe mellett az iskolának is nagy szerepe van az olvasóvá nevelésben. Az intézményen belüli könyvtárlátogatás véleményem szerint nagy hangsúlyt kellene kapjon. A pedagógusoknak elengedhetetlen szerepük van az olvasóvá nevelésben, hiszen az ő feladatuk az olvasás tanítása, olvasási képesség kialakítása. Fontos, hogy mindez olyan olvasmányokkal történjen, amely kapcsolódik a gyermekek érdeklődési köréhez és örömmel társítják magát az olvasás folyamatához. Ehhez fontos megismerni a gyermekeket és tudni, hogy mely témák érdekesek számukra.

Kutatásom célja, az olvasóvá nevelés folyamatának megismerése, az olvasási szokások feltérképezése. Az eredmények felhasználhatók arra is, hogy a tanítók alkalmazzák a magyar kortárs irodalom műveit a tanórákon. Szeretném, ha a gyermekek örömmel vennék a kezükbe a könyveket a nyári vakáció alatt és nem tehernek élnék meg a kötelező olvasmány elolvasását. Ehhez azonban az szükséges, hogy a pedagógusok olyan könyveket ajánljanak a nyári vakációra, amelyek közel állnak a gyermekekhez, nyelvezetük és témájuk a korosztálynak megfelelő. Céлом, hogy a tanítók felfedezzék és megismerjék az őket körülvevő kortárs irodalmi művek széles tárházát és ezeket rendszerint használják a tanórákon.

I. Az olvasás mint tevékenység

„Az olvasás fogalma az idők folyamán sokat változott, és több tudományterület is megpróbált magyarázatot adni a tevékenység motivációjára, a kutatásokban többféle szempontrendszer érvényesül, és az interdiszciplináris vizsgálatokban többdimenziós megközelítések vannak érvényben. A korai kutatások egyik megállapítása, hogy az olvasás olyan kognitív folyamat, amely erő kifejtést igényel. Magában foglalja az olvasás iránti igényt is, túlmenően a szövegek dekódolásának a folyamatán. Az olvasás ugyanakkor egy kiemelt kultúrtechnika, a tudás megszerzésének alapvető eszköze, és ezért az olvasás tevékenysége iránti motiváció és érdeklődés felkeltése az oktatás kiemelt feladata.”²

A szakirodalomban az olvasásnak két jelentése is létezik. Az egyik megfogalmazás az olvasó tevékenység, amely lényege az információszerzés és szövegértés, másik jelentésén pedig az agyban olvasás közben lejátszódó folyamatot értjük. A külföldi szakirodalomban az olvasásnak szintén kétféle meghatározása van. Egy része azt fogalmazza meg, hogy az olvasás dekódolás, melynek során megtanítjuk a gyermeknek a leírt szavak kimondását. A szakirodalom másik része azt állítja, hogy az olvasás egyenlő a szöveg megértésével.³

A pedagógusok legfőbb célja, hogy a gyermekeket hozzásegítsék a szövegek megértéséhez, tehát megtanítsák őket olvasni. Az olvasás készségszintű tevékenység, melyet folyamatos gyakorlással, fejlesztéssel tökéletesíthetünk. A szöveg megértése és könnyed olvasása a legnagyobb motiváló erő a gyermek számára, a legvégső cél a pedagógus számára az érdeklődés felkeltése az olvasás iránt. A gyermekek olvasási motivációjának felkeltése érdekében fontos, hogy mindig számukra érdekes könyvvel kínáljuk őket, azonban arról se feledkezzünk meg, hogy csak azzal a gyerekekkel tudunk foglalkozni, eredményeket elérni, akinek nincsenek olvasástechnikai akadályai, hiszen a megértés legfőbb feltétele a pontos dekódolás.⁴

A megértés egy olyan gondolkodási folyamat, mely pszicholingvisztikai szempontból teljes egészében összetett. Az olvasónak rendelkeznie kell előzetes tudással vagy sémarendszerrel. A folyamat úgy történik, hogy új ismeret esetén az agy egyezteti a meglévő ismerettel az új ismereteket, miközben következtetéseket működtet. Ha az információ új, akkor beilleszti a megfelelő rendszerbe, vagyis a megfelelő séma hiányzó részéhez. Azonban különböző

² Olvasásra nevelés, a motiváció és az olvasási hatékonyság alapvető kapcsolatrendszere, szerk. Dóra László https://avkf.hu/wp-content/uploads/2023/01/ain22_3_4.pdf#page=17 (letöltés ideje: 2023.04.21.)

³ Vö: Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános Iskola 1–4. osztály, szerk. KERNYA Róza, Bp., Trezor Kiadó, 2008, 16–17.

⁴ Vö: Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános Iskola 1–4. osztály, szerk. KERNYA Róza, Bp., Trezor Kiadó, 2008, 16.

mélységekbe kell a megértés szintjét elérniük a gyerekeknek. A legegyszerűbb feladat a szó szerinti megértés, ettől magasabb szinten található az interpretáló, azaz az értelmező megértés. Az interpretáló szintet követi a bíráló, más néven kritikai olvasás, amely még igényesebb, azonban a legigényesebb olvasás a kreatív olvasás, mivel ez teljesen képes a szöveg továbbfejlesztésére. Ez nem jelenti azt, hogy a megértés szintjét csak egymás után lehet fejleszteni, már a kezdetektől törekszünk az alkotó olvasás fejlesztésére.⁵

Régi tapasztalat, amihez nem értünk azt nem szeretjük csinálni sem. Az olvasói tevékenység során ez érvényesül a gyermekeknél is. Az olvasás tanítása a műveletrendszer elsajátítása csak egy eszköze az olvasni szerető, az élményre vágyó és az élmény befogadására képes ember nevelésének. Az a gyermek, aki az olvasottakat nem érti, mélyebb szövegtartalmi részekhez eljutni nem tud, érzelmileg képtelen reagálni az olvasottakra, esztétikai élményt sosem tapasztal olvasása közben, nem is szeret olvasni, ezért sokkal nehezebben motiválható, fejleszthető. Szükség van arra, hogy a leírtakat elképzeljék, a szereplőkkel azonosuljanak, fantáziájukkal élővé tegyék, éppen ezért az olvasás intellektuális erőfeszítés is. Meg kell érteni és felismerni az író mélyebb, sokszor filozofikus, történelmi, bölcséleti szándékait, végül ezekre reagálnunk is kell.⁶

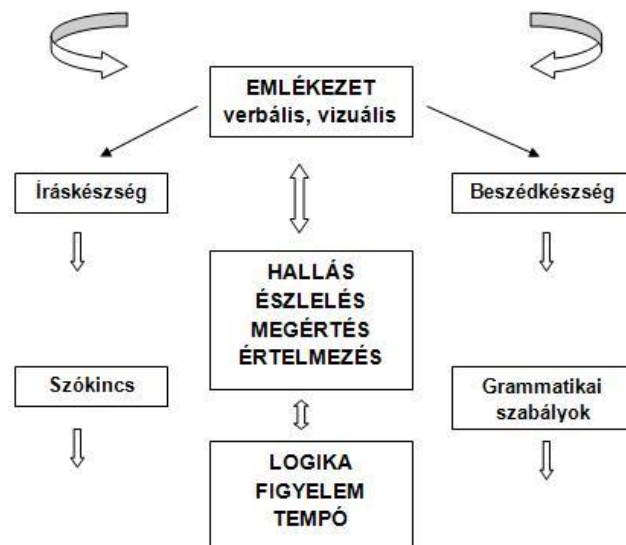
⁵ Vö: Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános Iskola 1–4. osztály, szerk. KERNYA Róza, Bp., Trezor Kiadó, 2008, 82.

⁶ Vö: Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános Iskola 1–4. osztály, szerk. KERNYA Róza, Bp., Trezor Kiadó, 2008, 140.

II. Az olvasástanítás

„Hagyományos megfogalmazás szerint, az olvasás a leírtak által vezetett gondolkodás, az olvasási készség pedig az írott szöveg megértésének képessége. Az olvasás tehát egyfajta dekódolási mechanizmus, a leírt szavak transzformációja beszélt (kiejtett) szavakká, miközben megtörténik a tartalom felismerése.”⁷

Az olvasástanítás az anyanyelvi nevelés egyik legfontosabb területe. A kerettanterv által leírt célok az 1–2. évfolyamra az olvasástanulás előkészítése, a jelrendszer elsajátítása, a dekódolási képesség kialakítása, valamint a szövegértő olvasás előkészítése. 3–4. évfolyam kitűzött céljai az olvasástechnika fejlesztése, automatizálása, különböző olvasási stratégiák bevezetése és az értő olvasás elmélyítése.⁸

1.ábra⁹

Az olvasástanuláshoz szükséges készségek, ismeretek

⁷ GÓSY MÁRIA, A szövegértő olvasás. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>

⁸ Vő: GASPARICSNÉ KOVÁCS ERZSÉBET, Részképességek fejlesztése az olvasástanítás előkészítő szakaszában. (letöltés ideje:2023.04.30.) http://epa.niif.hu/03900/03976/00001/pdf/EPA03976_magiszter_2019_01_108-116.pdf

⁹ GÓSY MÁRIA, A szövegértő olvasás. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>

II.1. Olvasástanítási módszerek

Magyarországon jelenleg háromféle olvasástanítási módszert különböztethetünk meg, amelyek felbukkantak már a magyar olvasástanítás történelme során. 1978 óta mind a három módszernek teret engednek a tantervek, azonban napjainkban is zajlik a vita a szintetikus és analitikus megközelítésekről.¹⁰

Az olvasástanítási módszereket három csoportba oszthatjuk. Egyik ilyen a szintetikus módszer, mely a betű tanításából indul, s ezek összekapcsolásából jut el a szavakhoz, végül pedig a szövegek olvasásához. Ezt követi a globális módszer, mely a szó vagy a mondat optikai alakjához kapcsolja a jelentést. A harmadik csoportba a két módszer kombinációja tartozik.¹¹

A szintetikus módszer előnyei többek között, hogy fejleszti a vizuális, akusztikus, motoros idegkapcsolatokat és a tiszta fonémahallást, ezen felül megalapozza a magyar helyesírást. A gyermekek így a biztos hang-betű kapcsolat megalapozásának köszönhetően bármilyen szöveget el tudnak olvasni. A módszer hátránya azonban, hogy hosszadalmas, bonyolult és kevésbé motiváló.¹² A tanulónak három nehézséggel kell megküzdieniük, mégpedig az összeolvasással, a folyamatos olvasással és a szöveg megértésével.¹³

A globális módszer előnyei, hogy motiváló. Azok a pedagógusok, akik ezt a módszert követik, olyan gyermekeknek segítenek vele, akiknek kimaradt az életéből a szóképes időszak. A módszer már az olvasástanítás kezdeti szakaszában lehetővé teszi az értelmes olvasást. Hátránya, hogy a gyermekek csak a megtanult, általuk ismert szavakat képesek elolvasni.¹⁴ Ezen felül hosszadalmas, hiszen a szövegek olvasása után el kell végezni a betűk és az összeolvasás megtanítását.¹⁵

A kombinált módszerek kiegyensúlyozottságra törekednek, mivel mindkét módszer ugyanolyan fontos az olvasástanításban, azt hangsúlyozzák, hogy az analitikus és szintetikus

¹⁰ Vö: SZINGER Veronika: *Kisgyermekkori írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹¹ Vö: TÓTH László: *Az olvasás pszichológiai alapjai*, Debrecen, Pedellus Tankönyvkiadó, 2002 (Letöltés ideje: 2023.04.30.) http://real-eod.mtak.hu/10831/1/AkademiaiKiado_001297.pdf

¹² Vö: SZINGER Veronika: *Kisgyermekkori írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹³ Vö: TÓTH László: *Az olvasás pszichológiai alapjai*, Debrecen, Pedellus Tankönyvkiadó, 2002 (Letöltés ideje: 2023.04.30.) http://real-eod.mtak.hu/10831/1/AkademiaiKiado_001297.pdf

¹⁴ Vö: SZINGER Veronika: *Kisgyermekkori írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁵ Vö: TÓTH László: *Az olvasás pszichológiai alapjai*, Debrecen, Pedellus Tankönyvkiadó, 2002 (Letöltés ideje: 2023.04.30.) http://real-eod.mtak.hu/10831/1/AkademiaiKiado_001297.pdf

módszer között kapcsolat van, hiszen az írás több analízist, míg az olvasás több szintézist kíván.¹⁶ A módszer előnye, hogy figyelembe veszi és alkalmazkodik az egyéni sajátosságokhoz. Ha a pedagógus ismeri a gyermek egyéni tanulási típusát, akkor a módszert könnyen hozzá tudja igazítani.¹⁷

II.1.1. Lépésről lépésre olvasástanítási program

Kutatásom alatt találkoztam először a lépésről lépésre című olvasástanítási programmal. A tanulmány írója tíz éve alkalmazza a programot a pedagógiai munkájában, mely nagy sikernek örvend a gyermekek olvasástanításában. „Az olvasás- és írástanítási program a hangoztató-elemző-összetevő módszer egy sajátos változata, reformpedagógiai módszerekkel ötvözve.”¹⁸ A Step by step nevű programot a kilencvenes évek elején amerikai pszichológusok, neveléstudományi szakemberek és pedagógusok dolgozták ki.¹⁹ A Soros Alapítvány közvetítésével jutott el Magyarországra, majd a Budapesti Tanítóképző Főiskola irányította adaptálását.²⁰

A program a 3–11 év közötti gyermekek fejlődésének támogatását, nevelését és oktatását tűzte ki célul.²¹

„A Lépésről Lépésre Program küldetése olyan pedagógiai szellemiség elterjesztése, melynek középpontjában a gyermek áll, s annak az elvnek az érvényesítése, hogy „Minden ember egyszeri és megismételhetetlen egyéniség.”²² „Létrejöttének célja a kulturális sokféleség értékelésének, az egyenlő esélyek megteremtésének, az aktív, önirányításra és önálló döntésekre, egyéni és közösségi felelősségvállalásra képes, a demokrácia, a nyitott társadalom alapját képező magatartásformák, a személyes autonómia kialakításának segítése.”²³ Ennek

¹⁶ Vö: SZINGER Veronika: *Kisgyermekkori írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁷ Vö: SZINGER Veronika: *Kisgyermekkori írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁸ VARGA Éva: *Olvasástanítás lépésről lépésre* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=31>

¹⁹ Vö: VARGA Éva: *Olvasástanítás lépésről lépésre* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=31>

²⁰ Vö: VARGA Éva: *Olvasástanítás lépésről lépésre* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=31>

²¹ Vö: ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://docplayer.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatas.html>

²² ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://docplayer.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatas.html>

²³ ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://docplayer.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatas.html>

elősegítése érdekében figyelembe kell vennünk és alkalmazkodnunk kell a gyermekek személyiségéhez és egyéni fejlődéséhez. Foglalkoznunk kell az értelmi, érzelmi és szociális képességek egységes fejlesztésével. Szükséges a szülőkkel való jó kapcsolat kialakítása, és a folyamatos kapcsolattartás. Elengedhetetlen a pedagógusok felkészültsége, mely folyamatos továbbképzéssel valósítható meg.²⁴

Az intézmények és pedagógusok többsége a hátrányos helyzetű tanulók helyzetének javításáért fordul a program felé. Így ennek hatására a hátrányos helyzetű gyermekek tanulásra való ösztönzése, iskolai sikerének és eredményességének javítása a cél.²⁵

A program egyik eleme, hogy a pedagógus projektpedagógiát alkalmaz. A tanév során a gyermekek a pedagógussal közösen két-három témát dolgoznak fel, ezek időtartama több hónap. A nagyobb projektekkel párhuzamosan miniprojektekre is sor kerül, melyek több napot vesznek igénybe.

A program másik fontos eleme, hogy az iskolába érkező első osztályos gyermekek a nyomtatott nagybetűkkel ismerkednek meg először. Ennek egyik oka, a tanulás konstruktív felfogása, mely szerint a gyermekeknek könnyebb a már meglévő ismereteikhez, tapasztalataikhoz kapcsolni az tanulandó anyagot. Hiszen a gyermekek többsége úgy érkezik az óvodából az iskolába, hogy le tudja írni a nevét nagybetűkkel. Számos hirdetésen, plakáton látják a nagybetűket az utcán járva.²⁶

²⁴Vö. ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://docplayer.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatasa.html>

²⁵Vö. ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://docplayer.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatasa.html>

²⁶Vö. VARGA Éva: *Olvasástanítás lépésről lépésre* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=31>

III. Az olvasás tevékenysége kapcsán felmerülő problémák

Az iskolába járó gyermekek nagy részét érinti manapság az olvasási nehézség vagy olvasási zavar, illetve a diszlexia. Több kutatás is megfogalmazza ennek lehetséges okait, ezek az okok nagyon eltérőek lehetnek, legtöbb esetben a beszédfeldolgozási zavar és a nem megfelelő olvasástanítási módszereket hozzák fel indoklásként. Az olvasástanulást megalapozó szakasz az előkészítő szakasz, melynek szerves része az analízáló-szintetizáló módszer. A korábbi olvasástanítási metodikák a nyelvi tudatosság kialakulását nem segítették elő, hiszen a gyermekeket némán olvastatták, szinte teljesen elmaradt a hangoztatás. Ebben az időben átfordult a módszer miszerint a hangtanítást követi a betűtanítás és nem fordítva, valamint a szótagoltatás is teljesen elmaradt.²⁷

Több felmérés igazolja, hogy évtizedek óta az olvasás megfelelő szintű elsajátításával nagy problémák vannak hazánkban. Az olvasásértési nehézségek egyik számottevő problémája a szegényes szókincs. A kutatásokból arra lehet következtetni, hogy az olvasási készség fejlesztése nem csak az alsó tagozaton szükséges, hanem egy folyamatos ismétlést, rendszerességet követelő fejlesztési feladat.²⁸

Attól függően, hogy mely tantárgyi teljesítményben nyilvánul meg a tanulási zavar, beszélünk diszlexiáról, mely az olvasás elsajátításában, végrehajtásában és olvasásértésben, diszgrafiáról, mely az írás tanulásában és helyesírásban és diszkalkuliáról, mely a matematikai fogalmak és műveletek megértésében, elsajátításában és helyes alkalmazásában, elvégzésében nyilvánul meg.²⁹

A továbbiakban a dolgozatomban témájában fontos, érintett olvasással összefüggő tanulási zavarral a diszlexiával és diszgrafiával foglalkozom.

II.1. Diszlexia

„A fejlődési diszlexia az olvasásban részt vevő agyi hálózatnak olyan atipikus működési eltéréseire visszavezethető olvasástanulási, olvasásfejlődési zavar, amelyben az olvasás meghatározó kognitív feltételei közül egy vagy több nem, vagy csak részben teljesül. Az

²⁷ Vö: GÓSY Mária, *A szövegértő olvasás*, (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>

²⁸ Vö: GÓSY Mária, *A szövegértő olvasás*, (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>

²⁹ Vö: FAZEKASNÉ dr. FENYVESI Margit, *Az emlékezet és a tanulási zavar*, Magyar Református Nevelés, református pedagógiai szaklap, 2006. május, VII. évf. 1–2. szám, 13–15 http://realj.mtak.hu/11308/25/MRN_2006_1_2_majus.pdf (letöltés ideje: 2023.04.30.)

olvasásnak, amely a nyelvi rendszer része, meghatározott összetevői sérülnek, a szövegértés problémái nem kiinduló, hanem következményes jelenség. Ez a komplexitás az, amelynek köszönhetően a diszlexia nem ragadható meg csupán az olvasási és/vagy helyesírási elmaradásban, s nincs olyan egyedüli, s egyben ideális eljárás, amely további mérés nélkül lehetővé tenné a diszlexia azonosítását és osztályozását. Ez elsősorban azért van így, mert a diszlexiások nem mutatnak egyetlen olyan jellegzetes olvasási vagy helyesírási hibát sem, amely kizárólag a diszlexiára lenne jellemző.”³⁰

Diszlexia tünetei:

1. Az olvasás hibái: gyakori betűtévesztések, betűkihagyások, megcserélések, szótagkihagyások és betoldások, betűk összeolvasásának késése
2. Olvasás tempójának lassúsága
3. Szövegértés teljes zavara
4. Magatartás problémák
5. Csekély szókincs
6. Nyelvi tudatosság fejletlensége³¹

Ha felmerül a diszlexia gyanúja, akkor a gyermeket vizsgálatnak vetik alá, melyben az olvasást, annak gyorsaságát, elvétett hibáit és szövegértési képességét mérik fel. Ezután egy írásvizsgálat, majd pedig egy szókincsvizsgálat következik. A feladatlapok kiértékelésével, az eltelt idő mennyiségével és a vétett hibák összeszámolásával állapítható meg a diagnózis.³²

III.2. Diszgráfia

A diszgráfia jelentése: írászavar. A diszgráfia az írás tanulásában és a helyesírásban nyilvánul meg. Azon gyermekeknél, akiknél diszgráfiát állapítottak meg, rendre görcsösen,

³⁰ CSÉPE Valéria, *Kognitív fejlődés-neuropszichológia*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2005, 226.

³¹ Vö: ADAMIKNÉ JÁSZÓ Anna, KÁLMÁNNÉ BORS Irén, H. TÓTH István, *Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános iskola 1–4. osztály*, szerk. KERNYA Róza: (Trezor Kiadó, Budapest 2008), 132.

³² Vö: MEIXNER Ildikó, *A dyslexia prevenció, reedukáció módszere*, Budapest, Meixner Alapítvány, 2012, 5–13.

rosszul fogják az íróeszközt, írásuk nem igazodik a vonalrendszerhez, az íróeszközt erősen nyomja a papírra, nem egyforma méretű betűket ír.³³

A probléma hátterében számos tényező állhat, a diszlexiához hasonlóan. „Beszélhetünk perceptuo-motoros elmaradásról, a beszédhallási, látási, mozgási, térbeli, időbeli analízis és szintézis fejletlenségéről. Okozhatja a problémát a finommotorika, az íráshoz szükséges kézmozgások fejletlensége, ami társulhat ujj- és kézmozgási, szem-kéz koordinációs zavarokkal, tartászavarokkal, egyensúlyproblémákkal.”³⁴

III.3. Tanulási nehézségek

A tanulási nehézség néhány fogalmának bemutatása:

- „... a tanulási zavar az iskolai követelményeknek való meg nem felelést jelenti, és a tanulási inkompetencia mértéke – a kortársakkal való összevetéssel – a fő bizonyíték a speciális tanulási probléma meglétéhez.”
- „... normál osztálytermi körülmények között az általánosan alkalmazott módszerekkel nem képes tanulni, lemarad az elsajátításában.”
- „A tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek tehát azok, akik általában korosztályuknál szerényebb szellemi képességekkel rendelkeznek. A tény, hogy nem tudnak a társak többségével azonos szinten teljesíteni, az iskola előtti, alatti és az állás- és pályakeresés éveiben teljesítményük minden területét áthatja.”
- „Tanulási zavarnak, illetve specifikus tanulási zavarnak tekintjük az intelligenciaszint alapján elvárhatónál lényegesen alacsonyabb tanulási teljesítményt, amely neurológiai deficit vagy funkciózavar talaján jön létre, sajátos kognitív tünetegyüttessel. Ezek a részképességzavarok alapvetően nehezítik az iskolai tanulás során az olvasás, írás és /vagy matematika elsajátítását. A teljesítményzavarok gyakran másodlagos neurotizációhoz vezetnek. A tanulási zavar a legkoraibb időszakban alakul ki, és tünetei a felnőttkorban is fellelhetők.”

³³ Vö: N. KOLLÁR Katalin–SZABÓ Éva, Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I. kötet, Budapest, Osiris Kiadó, 2017.

³⁴ N. KOLLÁR Katalin–SZABÓ Éva, Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I. kötet, Budapest, Osiris Kiadó, 2017.

- „A tanulási nehézségekkel rendelkező tanulók – akik valamilyen oknál fogva elmaradtak a tanulásban, de rendelkeznek a fejlődés potenciális lehetőségeivel. Speciális bánásmód esetén lemaradásuk behozható, a tanulmányi teljesítmény emelhető.”³⁵

³⁵ BALOGH László, Tanulási nehézségek – segítő pedagógiai tevékenység, Fejezetek a pedagógiai pszichológia köréből I., Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997. 287.

IV. Olvasóvá nevelési tevékenység

Ahhoz, hogy a gyermekekkel megszeretessük a könyvek varázslatos birodalmát, több módszer is rendelkezésünkre áll, az egyik ilyen módszer a felolvasás. A gyermekek számára nagyon hasznos lehet, ha hangosan, artikuláltan hallják egy szöveg felolvasását. Ennek hatására a későbbiekben jobb tanulóvá és értő olvasóvá válhatnak. Idővel tudatosul a gyermekekben, hogy az olvasás nagyon élvezetes, mulatságos és nemcsak hasznos számára. Olvasás közben kialakul bennük a kíváncsiság az olvasmánnyal kapcsolatban, az igény, hogy hallják a történetet. Végül pedig nem utolsó szempont a gyermekek szókincsének és képzelőerejének kifejezőképességének fejlődése, gazdagodása.³⁶

„Az olvasás funkciói: a nyelvi kompetencia, ezen belül a helyesírási készség fejlesztése, az alapvető erkölcsi fogalmak, a deklarált társadalmi értékrendnek megfelelő attitűdök kialakítása, az ismeretközlés és az esztétikai nevelés.”³⁷

A gyermekkönyvek kiválasztásakor figyelembe kell venni pedagógiai, tartalmi, lélektani és esztétikai szempontokat. Fontos a szöveg nyelvezete és esztétikai minősége, továbbá, szem előtt kell tartani a gyermek érdeklődését és pszichológiai sajátosságait. A szöveg kiválasztásakor fontos szempont, hogy olyan világot tárjon fel a gyermek előtt, amely éppen foglalkoztatja. Legyen ez hétköznapi, nem hétköznapi, szimbolikus vagy irreális. Továbbá a választásnál fontos szempont legyen, hogy a könyv, amelyet választunk, megszólítsa a gyermeket, a történetben szereplő karakterekkel könnyen tudjon azonosulni.³⁸

„Lényeges szempont a gyermekkönyv kiválasztásakor az illusztráció minősége, vagyis a képi megjelenítés. Ugyanis ma a vizuális kultúra térnyerésének köszönhetően a könyv illusztrátora szinte egyenrangú társa a könyv szerzőjének. A kisgyermek figyelmét lekötik a színes rajzok, így a vizuális nevelés eszközévé is válik a gyermekkönyv.”³⁹

IV.1. Dobj el mindent és olvas

³⁶ Vö. Gombos P. (2014): *Kié az olvasás? Tanulmányok az olvasóvá nevelésről*. Magyar olvasástársaság, Budapest. JÁNOSIK Júlia (2020): *A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában*. Beregszász. (Letöltés ideje: 2023.04.23.) <https://www.prae.hu/article/6137-olvasova-nevelés-dobj-el-mindent-es-olvass/>

³⁷ TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

³⁸ Vö. TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

³⁹ TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

A könyv írója Gombos Péter egy kerekasztal beszélgetésen azt mesélte, hogy az olvasóvá nevelés számára egy küldetés, a kötet 20 év kutatásának és oktatási gyakorlatának tapasztalataiból született meg.⁴⁰

A program lényege, hogy bármilyen szituációban, a nap bármelyik szakaszában egy speciális jelzőcsengő megszólalása hallatán a diákok, a tanárok és minden iskolában dolgozó személy leteszi munkát és előveszik az olvasni kívánt könyvüket. Mindenki addig olvas, amíg a jelzőcsengő újra meg nem szólal.⁴¹

A program célja, az olvasóvá nevelés, hogy a gyermekekkel megszerettessék az olvasást, hiszen minden diáknak személyre szabottan választotta ki a pedagógus az olvasmányt. Mindenki az érdeklődési körének megfelelő könyvet kapott. A diákoknak a speciális jelzőcsengő megszólalása megkönnyebbülést is hozhat hiszen, ha egy nehéz matematikaóra közben szólal meg a csengő, a diákok megváltásnak érezhetik, hogy a könyvhöz nyúlhatnak.

Gombos Péter beszámolt tapasztalatairól, melyek a következők voltak. Második alkalom után, már volt olyan gyermek, aki kérte, hogy haza vihesse magával a könyvet. A diákok egyre gyakrabban beszélgettek az általuk olvasott olvasmányról és az ezekben lévő idézeteket mondták egymásnak. A pedagógus invitálta a gyermekeket könyvtárlátogatásra, s ennek alkalmával több diák kölcsönzött ki könyvet. A program sikerét abban látja, amikor fél év elteltével az egyik lány visszautasított három általa ajánlott könyvet, mivel már elolvasta őket korábban. Megjegyezte, hogy tisztában van azzal, hogy a diákok hazaérve olvasás helyett televíziót néznek vagy számítógépeznek, azonban a viszonyuk a könyvekhez örökre megváltozott.⁴²

⁴⁰ Vö: BESZE Barbara: *Olvasóvá nevelés Dobj el mindent és olvass! Könyvbemutatóval egybekötött kerekasztal a Dobj el mindent és olvass! című kötet megjelenése kapcsán* <https://www.prae.hu/article/6137-olvasova-neveles-dobj-el-mindent-es-olvass/>

⁴¹ Vö: GOMBOS Péter: *Dobj el mindent és olvass* https://www.fordulopont.hu/FP-52_gombos.pdf

⁴² Vö: GOMBOS Péter: *Dobj el mindent és olvass* https://www.fordulopont.hu/FP-52_gombos.pdf

V. Az olvasóvá nevelés szinterei

A 2020-as Nemzeti alaptantervhez illeszkedő kerettantervben felsorakoztatott oktatási-nevelési célok között szerepel: „Őrizzék meg kíváncsiságukat, nyitottságukat, érdeklődésüket, olyan olvasó emberekké neveljük őket, akik a képzési szakasz végére többféle olvasási és értelmezési stratégiával rendelkeznek, az általuk olvasott szövegeket képesek mérlegelve végiggondolni. Össze tudják kapcsolni a már meglévő ismereteiket az olvasott, hallott vagy a digitális szövegek tartalmával, képesek meglátni és kiemelni az összefüggéseket.”⁴³

Számos tanulmány és kísérlet bizonyítja, hogy a gyermek anyanyelvi fejlődése, olvasástechnikájának elsajátítása, valamint az olvasás szeretetének megalapozása a szülők, az iskola és a könyvtárosok együttes feladata.⁴⁴ Az olvasóvá nevelés folyamat nem csupán egy tényező befolyásolja, hanem több hatás együttes eredménye. Az olvasóvá válás folyamatának különböző szinterei a család, iskola, társadalmi környezet és a könyvtárak.⁴⁵

V.1. A család szerepe

„Mindenek kezdete a család. Az ott látott viselkedési formák, magatartásminták, a megjelenített normák gazdagítják, formálják a leendő felnőtt személyiségét.”⁴⁶ A kisgyermek az otthon látott mintákat fogja követni, annak megfelelően fog viselkedni, ahogyan szülei viselkednek, ez a szociális helyzettől és a család műveltségétől függ.

Több kutatás is bizonyítja, hogy az olvasóvá nevelés folyamata már az anyaméhben, sőt, generációkkal előtte, már az anya születésekor megkezdődik. A szülői mintán kívül, a család többi tagja is hatással van a gyermek olvasási kedvére. Azon szülők, akiknek szüleik gyermekkorukban mondtak mesét, hasonlóan viszik tovább ezt a szokást, azonban azon szülők,

⁴³ *Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyamára*, https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat (letöltési ideje: 2023.04.23.)

⁴⁴ Vö: PÁSZTOR CSÖRGEI Andrea, POMPOR Zoltán, *Az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatai = Mesebeszéd: a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. HANSÁGI Ágnes, HERMANN Zoltán, MÉSZÁROS Márton, Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2017, 53.

⁴⁵ Vö: MAJOR Lenke, HORÁK Rita, *Olvasástanítás alsó tagozatosoknak az olvasóvá nevelés különböző szinterein, 1.* http://acta.bibl.u-szeged.hu/31788/1/modszertani_052_005_001-010.pdf (letöltés ideje: 2023.04.23.) <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/modszertani-kozlemenyek/article/view/35587/34626>

⁴⁶ MAJOR Lenke, HORÁK Rita, *Olvasástanítás alsó tagozatosoknak az olvasóvá nevelés különböző szinterein, 1.* http://acta.bibl.u-szeged.hu/31788/1/modszertani_052_005_001-010.pdf (letöltés ideje: 2023.04.23.) <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/modszertani-kozlemenyek/article/view/35587/34626>

akiknek nem mondtak meséket gyermekkorukban, nagy valószínűséggel ők sem fognak mesét mondani gyermekeiknek, ha mégis, akkor ritkábban, kevesebb ideig teszik.⁴⁷

Sok gyermek időbeosztásába nem fér bele a mindennapi olvasás, hiszen a délutáni elfoglaltságok (edzés, nyelvtanulás, korrepetálás stb. (hobby, taníttatás)), illetve a házi feladatok elveszik az időt.

Nagyon fontos tényező még a családban együtt töltött minőségi idő. A családban együtt élők legtöbb idejüket beszélgetéssel töltik, ami egy nap átlagosan fél órát jelent. Ez az idő az utóbbi időben csökkenni látszik, a beszélgetés helyét átveszi az internetes kapcsolattartás.⁴⁸ A családtagokkal való beszélgetésnek számos hatása van a gyermek beszédének fejlődésére, ezért fokozottan ügyelni kell az őt körülvevőknek a helyes beszédviselkedésükre, beszédmagatartásukra, hiszen a gyermek ennek alapján fogja kialakítani saját beszédstílusát.

Az olvasóvá nevelés fontos szerepe a szülő és a gyermek közös olvasási tevékenysége és a gyermeknek való felolvasás. Az, hogy egy gyermek miként találkozik először az írott szöveggel, nagy befolyással van a későbbiekben az olvasási motiváció kialakítására. Az olvasás iránti motiváltságot nem az olvasmány jellege, hanem az azt követő érzelmi élmény határozza meg. Azon szülők, akik a gyermekekkel az olvasmány élményszerűségét hangsúlyozzák, szemben a képességfejlesztéssel, az olvasási motiváltság magasabb fokát mutatták. Az olvasás élményszerűsége csak abban az esetben jöhet szóba, ha a gyermek élvezi, amit olvas, hiszen az érdeklődési körébe tartozik az olvasmány témája. Ebben az esetben lehet a pedagógus a szülő segítségére, hogy tanácsot adjon a gyermek érdeklődési köréről.⁴⁹

A legnagyobb kérdés az, hogy hogyan lehetne megőrizni ebben a digitális korszakban az olvasás iránti fogékonyságot és az általa nyújtott előnyöket. Meghatározó szerepe van annak, hogy az iskolában milyen olvasmányokat olvasnak, ismernek meg és ezeket milyen módszerekkel, hogyan dolgozzák fel.⁵⁰

⁴⁷ Vö: NÉMA, J.-E. (2022). *A családi literáció szerepe rurális közegben élő diplomás családok olvasóvá nevelői habitusában. Iskolakultúra*, 32(12), 89–109. Elérés forrás <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/iskolakultura/article/view/44175> (Letöltés ideje: 2023.04.23.) 94o

⁴⁸ Vö: PÉTERFI Rita, *Család és olvasás kapcsolata, avagy amit gyermekeink érdekében tehetünk = Együtt az olvasóvá nevelésért*, szerk. GOMBOS Péter, PÉTERFI Rita, Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2019. 7–9. <https://mek.oszk.hu/20600/20695/20695.pdf> (letöltés ideje: 2023.04.23.)

⁴⁹ Vö: TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

⁵⁰ Vö: TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

V.2. Az iskola szerepe

„A szövegkínálat másik nagy problémája a klasszikus mesék túlsúlya mind a szülői praxisban, mind az intézményi nevelés keretein belül. A felnőtt, akár laikus, akár szakember, hajlamos azt hinni, hogy ami neki jó volt, ami őt érdekelte, az a saját gyermekét, a mai gyereket is érdekelheti. De a tapasztalatok szerint nem így van. A kortárs irodalom, kortárs mesék szövegvilága jóval közelebb áll életvilágukhoz, mint klasszikusoké. Előbbiek nyelvezete, a bennük szövegesülő tárgyi világ, emberi kapcsolatrendszer, problémák ismerősebbek számukra, és ez nagyon fontos az egocentrikus gondolkodás időszakában, amikor az idegent, a mást életkori sajátosságaiknál fogva nehezen tolerálják még a gyerekek.”⁵¹

Az olvasóvá válás lehetősége romlik azzal, hogy iskolába lép a gyermek. Óvodában a gyermekek minden nap találkoznak olvasmányokkal, mesékkal, versekkel, egyszóval irodalommal, az iskolában ennek lehetősége csökken.⁵²

Az olvasóvá nevelés az iskolákban főként a kötelező olvasmányok révén működik. A valaki által kiírt kötelező olvasmányokat akarják elolvasatni a gyermekekkel, nem foglalkozva azzal, hogy mi a gyermekek érdeklődési köre. Annak ellenére, hogy ezen olvasmányok életkori sajátosságoknak megfelelőek, nem egyeznek a gyermekek érdeklődési körével, ezért nem szívesen olvassák ezeket a könyveket. A másik indok, ami miatt a gyermekek egyenesen harcolnak a kötelező olvasmányok ellen, az a kötelező jelleg. „A kívülről jövő kényszer, sok ellenállásnak a forrása.”⁵³

A mai kor gyermekei sokkal inkább képesek megosztani a figyelmüket, mint az előző generációk, de tévedés lenne azt hinni, hogy ez a figyelemmegosztás minden tanulónál több párhuzamos és elmélyült gondolkodást tesz lehetővé. Szembesülnünk kell az információs türelmetlenség új jelenségével. Egyértelmű, hogy a technika adta gyors és intenzív információszerzéshez hozzászokott gyermekek türelmetlenséget éreznek, ha a megszokottnál lassabban és kevésbé élénken érkezik az információ. Az olvasási tevékenység nem tekinthető gyors információszerzésnek, illetve a nyomtatott szöveg, nem élénk információ. Megfigyelések alapján a mai kor gyermekeinek más agyi tevékenységek lépnek életbe nyomtatott szöveg

⁵¹ *A kortárs irodalom szerepéről és jelentőségéről az olvasóvá nevelésben* I. pl. G. GÖDÉNY Andrea: A ma gyermekirodalma – az olvasóvá nevelés folyamata. Csodaceruza 50. 2011. április

⁵² Vö: G. GÖDÉNY Andrea- *Az olvasók birodalma- Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei*-36.o. http://epa.niif.hu/03300/03300/00019/pdf/EPA03300_konyv_es_nevelés_2014_1_032-041.pdf (Letöltés ideje: 2023.04.23.)

⁵³ MAJOR Lenke, HORÁK Rita, *Olvasástanítás alsó tagozatosoknak az olvasóvá nevelés különböző szinterein*, 1. http://acta.bibl.u-szeged.hu/31788/1/modszertani_052_005_001-010.pdf (letöltés ideje: 2023.04.23.)

olvasása közben, mint azoknak, akik számítógéppel csak ritkán találkoznak. Az alkalmankénti internetet használók körében az olvasás és az interneten való böngészés közbeni agyi tevékenységek hasonlóak voltak, azonban a tapasztalt internetfelhasználóknak az interneten való böngészés alkalmával nagyobb agyi aktivitást mutatott, mint az olvasás tevékenysége közben. Ezzel magyarázható tehát, hogy az iskolában hosszú és unalmas olvasmányok, problémát, nehézséget okoznak a diákoknak. Ezért fontos azon olvasmányok felülvizsgálata, amelyeket intézményi kereteken belül kínálnak a gyermekeknek kötelező olvasmány néven vagy akár közös feldolgozásban. Azok az irodalmi művek, amelyeket évtizedeken keresztül használtak a gyakorlatban, ma már nem hatnak úgy a tanulókra, mint eddig. Ezeket a szövegeket unalmasnak érzik és nehezen, vagy egyáltalán nem olvassák végig. Ebben az esetben a pedagógus általában a diákokat okolja, mert nem szeretik ezeket az értékes olvasmányokat. Az ok azonban az előbbi megfigyelésből adódik, hogy ezek az olvasmányok nem tartalmaznak elég információt nem elég élénkek és a megszokott inger mennyiségtől jóval kevesebb inger éri őket. Ennek hatására fellép az információs türelmetlenség jelensége.⁵⁴

V.3. A könyvtárak szerepe

A mai világban társadalmi probléma, hogy egyre kevesebbet olvasnak a gyermekek szépirodalmat és ez később negatív következményekkel járhat. Ezen probléma megoldása lehet, ha a gyermekek becsalogatjuk a könyvtárba, megmutatjuk nekik, hogy megannyi választási lehetőségük van, hogy megszeressék a könyveket, az olvasást, hiszen ebben a korban nagyon fogékonyak mindennemű cselekvés elsajátítására, új dolgok felfedezésére, megismerésére.⁵⁵

„A könyvtárak önmagukban nem oldják meg az olvasóvá nevelés feladatait, de olvasóvá nevelés könyvtárak nélkül elképzelhetetlen.”⁵⁶

Az lenne az optimális, ha a tanító és a könyvtáros együttműködne és megterveznének egy-egy olyan alkalmat, amikor könyvtárhasználati órát tartanának.⁵⁷

Sajnos, ma már nem sok esetben tapasztalhatjuk, hogy a pedagógusok bármilyen formában teret engednének a könyvtárak látogatásának és a könyvtárhasználat elsajátításának. A

⁵⁴ Vö: Lénárd András, A digitális kor gyermekei 78–79 o. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) A digitális kor gyermekei megtekintése (elte.hu)

⁵⁵ Vö: JÁNOSIK Julianna, *A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában*, Beregszász 2020 (Letöltési idő: 2023.04.30.)
https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/519/1/Janosik_J_A_konyvtarak_szerepe_2020.pdf

⁵⁶ MAJOR Lenke, HORÁK Rita, *Olvasástani alsó tagozatosoknak az olvasóvá nevelés különböző színterein*, 1. http://acta.bibl.u-szeged.hu/31788/1/modszertani_052_005_001-010.pdf (letöltés ideje: 2023.04.30.)

⁵⁷ Vö: PAPNÉ ANGYAL Ágnes, *Az iskolai könyvtárak szerepe az olvasóvá válás folyamatában* (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.epa.hu/01300/01367/00065/pdf/04iskkonyvt.pdf>

pedagógusok idő hiányában, nem tudnak beilleszteni az óra tartalmába a tanmenet által leírt elsajátítandó tananyagon kívül más elfoglaltságot az óra keretein belül.

VI. A gyermekirodalomról általánosan

Mi is a gyermekirodalom?

A gyermekirodalom definíciójának meghatározása nagyon nehéz, több fogalom is létezik. Úgy járhatunk el a legegyszerűbben, ha az irodalmat a kommunikáció egy sajátos esetének tekintjük. Így három irányból közelítheti meg a kérdést: a szerző, a szöveg vagy a befogadó irányából.⁵⁸

Az első nézet képviselői úgy gondolják, hogy az író által létrehozott szöveg olyan értékeket hordoz, amelyet a szerző szándékosan, vagy nem szándékosan épített bele a műbe, ezen értékek felfedezése az olvasó feladata. Az olvasó saját tudása, felfogása, beállítottsága alapján értelmezze a szerző irodalmi kóddal megfogalmazott üzeneteit, és minél többet raktározzon el, tegyen magáévá.⁵⁹

A második nézet képviselői úgy vélik, hogy a szöveg értelmezésében nem számottevő a szerzőről való tudomás. Indoklásuk, hogy nem tudjuk az író személyébe beleképzelni magunkat, aki egy teljesen más korban élt.⁶⁰

A harmadik felfogás az olvasó felől közelíti meg a kérdést. Fontos megjegyezni, hogy minden ember más és más, egy adott mű sokféleképpen értelmezhető más viszonylatban. „Az irodalmi szöveg jelentésstruktúrája a szöveg és a befogadó folyamatos és egyre elmélyültebb diszkurzusának eredménye.” Ezt a folyamatot hermeneutikai körnek nevezik.⁶¹

Ha az olvasó gyermek és a mű között nem jön létre a kapcsolat, akkor kommunikációs zavar áll fenn, nem történik meg a gyermek részéről az átélés, beleélés.⁶²

Egyszerűbben fogalmazva ez azt jelenti, hogy ha az adott olvasmány témája nem tartozik a gyermek érdeklődési körébe, akkor nem alakul ki az adott könyv iránti érdeklődés, a történet iránti kíváncsiság. Ha egy gyermeknek sokszor ilyen nemű könyvek jutnak, akkor hosszú távon nem csak az adott könyv iránt, hanem maga az olvasás iránt sem fog érdeklődni. Fontos megemlíteni, hogy milyen nagy jelentősége van a kötelező olvasmányok témájának, a gyermekek későbbi olvasáshoz való viszonyához.

⁵⁸ Vö: BÁRDOS József-GALUSKA László Pál, *Fejezetek a gyermekirodalomból*. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirodalom_betekint1eb4.pdf 11–12.

⁵⁹ Vö: BÁRDOS József-GALUSKA László Pál, *Fejezetek a gyermekirodalomból*. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirodalom_betekint1eb4.pdf 11–12

⁶⁰ Vö: BÁRDOS József-GALUSKA László Pál, *Fejezetek a gyermekirodalomból*. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirodalom_betekint1eb4.pdf 11–12.

⁶¹ Vö: BÁRDOS József-GALUSKA László Pál, *Fejezetek a gyermekirodalomból*. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirodalom_betekint1eb4.pdf 11–12.

⁶² Vö: <https://docplayer.hu/1705266-1-gyermekirodalom-fogalomismertetes-sajatossagok-forrasretegek-mufajok.html> (Letöltési idő: 2023.04.30.)

VI.1. A kortárs gyermekirodalomról általánosan

„A gyermekirodalom kialakulásától kezdve arra volt hivatott, hogy segítségével a gyermekeket a jóra, szépre és a helyes viselkedésre neveljük. A gyermekirodalom fejlődése gyermek szellemi fejlődését is elősegítette.”⁶³

A kortárs gyermekirodalom a szöveg jellemző vonásaira és a történet által kiváltott, az olvasó a reagálásának a kapcsolatára összpontosít. Figyelembe veszi az olvasásra nevelés és az olvasóvá nevelés összefüggéseit.”⁶⁴

A kortárs gyermekirodalom lényege, hogy közelebb hozza az olvasást a gyermekekhez. Nyelvezete és tartalma érthetőbb a gyermekek számára és könnyebben tudják beilleszteni mindennapjaikba. Ezen művek, kifejezetten célzott korcsoportnak készültek, figyelembe véve az életkori sajátosságokat. Az írók szabadon írhatnak a gyermekeknek érzésekről (akár negatív), nehezebben feldolgozható témákba is belemennek, például a halál, elhanyagoltság, rossz családi állapot. A gyermekeket egy mesén keresztül ismertetik meg ezekkel a helyzetekkel, érzésekkel.

VI.2. A kortárs gyermekirodalom szerepe az olvasóvá nevelésben

Ha annak okát keressük, hogy a mai világban miért válnak egyre kevesebben olvasóvá, nem elegendő csupán a technikát okolnunk, hiszen az olvasáskutatók kimutatták, hogy az interneten gyakorlatilag ugyan azon réteg olvas, mint egyébként. Azonban, ha a probléma valóban a digitalizáció létében gyökerezne, akkor az e-könyv olvasás fellendülhetne, de nem így történik. Egy 2010-es kutatás szerint Magyarországon nem terjedt el olyan mértékben az e-könyv használata, mint a világ más részein. Nem a technikában keresendő tehát a probléma, hanem a meglévő olvasmányok korszerűtlenségében, illetve az olvasáshoz való hozzáállásban és a képességek hiányában.⁶⁵

⁶³ SÜTŐ Eszter: *A kisiskolás gyerekek szociális készségeinek fejlesztési lehetőségei a kortárs gyermekirodalmi művek segítségével*, Beregszász, 2022 Letöltés ideje: 2023.04.23. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1802/4/Suto_E_A_kisiskolas_gyerekek_szocialis_keszsegeinek_fejlesztési_lehetosegei_2022.pdf

⁶⁴ SÜTŐ Eszter: *A kisiskolás gyerekek szociális készségeinek fejlesztési lehetőségei a kortárs gyermekirodalmi művek segítségével*, Beregszász, 2022 Letöltés ideje: 2023.04.23. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1802/4/Suto_E_A_kisiskolas_gyerekek_szocialis_keszsegeinek_fejlesztési_lehetosegei_2022.pdf

⁶⁵ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

Véleményem szerint az olvasási kedv megteremtésében nagymértékben számottevő többek között a digitális fejlődés, mivel az emberek ingerszegénynek érzik az olvasás tevékenységét. Hiszen, ha olvasunk egy könyvet, amelyben csak kevés vagy egyáltalán nem jelennek meg képek, akkor az embernek a képzelete alapján kell megjelenítenie az olvasottakról mintázott képeket. Legyen ez akár egy karakter/szereplő kinézete, a környezet és még sok egyéb. A digitális térhódítás teret enged azon „kényelmességnek”, hogy az embereknek nem kell használniuk a képzelőerejüket, fantáziájukat, hiszen egy adott videó mögé nem kell többet látni, mint amiről szól.

„A gyermek filmnézése, (mozgó)képfogyasztása ugyan szabadidőt biztosít a felnőttnek, ám nem fejleszti a gyermek beszédpercepcióját és -produkcióját. Csakhogy nem ezzel okozza a legnagyobb kárt az olvasóvá válhatás vonatkozásában, hanem a belső képteremtő képesség elkorcsosításával. A fantázia, a belső képalkotó képesség hiánya közvetlenül kihat és visszahat az olvasás (hallgatása) iránti kedv és az olvasási képesség alakulására. Csak az hallgat vagy olvas szívesen mesét, verset (irodalmat egyáltalán), aki képes élvezni, amit hall, olvas – márpedig erre csak az képes, aki elaborál, akiben a szöveg a belső képalkotó tevékenység által megjelenítődik.”⁶⁶

Ugyanakkor az a gyermek, aki hallgat mesét, sokkal gazdagabb személyiséggel rendelkezik, nagyobb eséllyel indul iskolába, hiszem beszédértése, beszédprodukciója számottevően fejlettebb, mint annak a gyermeknek, aki nem hallgat mesét.⁶⁷ „Könnyedebben felel meg az iskolai kihívásoknak, a beszéd percepciós és produkciós értelemben vett fejlettségének az olvasás- és írástanulás sikerességére gyakorolt hatása miatt (is).”⁶⁸

Azonban az sem mindegy, hogy milyen könyveket kínálunk gyermekeinknek. Nem jó ötlet például kétéves gyermeket tündérmesével kínálni. Az óvodáskor előtti időszakban a mesekönyvekben lévő képekről való beszélgetős mese a jó választás. A gyermek napi történeteit is elmesélhetjük egészen más szereplőkkel például állatokkal, mesehősökkel.⁶⁹

A másik nagy probléma a szövegkínálatban, mind a szülői praxisban, mind intézményi kereteken belül, a klasszikus mesék túlsúlya. A szülők, felnőttek hajlamosak azt hinni, hogy ami az ő gyerekkorukban és személy szerint számukra jól működött, az a mai gyermekeket is

⁶⁶ G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁶⁷ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁶⁸ G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁶⁹ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

érdekelheti, azonban ez a tapasztalatok szerint nem helytálló. A kortárs irodalom jóval közelebb áll a mai gyermekekhez, mind szövegvilága, mind mondanivalója szempontjából, mint a klasszikusok. A korábbiak nyelvezete, a bennük megjelenő tárgyi világ, emberi kapcsolatok és problémák ismerősebbek a gyermekek számára, ami különösen fontos az egocentrikus gondolkodás időszakában, amikor életkori sajátosságaik miatt nehezen fogadják el az ismeretlent. Fontos az is, hogy fejből mondott vagy írott mesét hallgat a gyermek.⁷⁰

Sajnos az olvasóvá válás lehetősége inkább romlik, mint javul azzal, hogy a gyermek iskolába kerül. Ennek ugyanis alapfeltétele volna, hogy a mindennapi mesélés folytatódjon, a gyermekek minden nap részesüljenek esztétikai élményben és könyvekkel legyenek körülvéve az osztályteremben. A diákoknak legyen lehetőségük arra, hogy behozhassák kedvenc könyveiket és beszélhessenek arról, miért szeretik őket. Az olvasás iránti vágy felkeltésének és fenntartásának hatékony módja lenne, ha az olvasni tudó gyermekek beszámolhatnának olvasási élményeikről. A pedagógusok nagyon ritkán teszik lehetővé az ilyen alkalmakat, ahol a gyermekeket motiválni lehet az olvasásra. Az időhiányra, tantervre és tananyagmennyiségre hivatkozva elutasítják az ilyen jellegű kezdeményezéseket.⁷¹

„Az egyéni olvasmányoknak az iskolában való értékesítése, az olvasó kortársak motiváló erejének kiaknázása, az olvasmányélmények iskolai megosztása mind-mind az Olvasók Birodalmába csalogató erő lehetne”⁷²

Indokolt lenne az olvasókönyvek teljes szöveganyagának megújítása. A skandináv országokban tíz évnél régebben íródott szöveganyagok nem kerülhetnek be az alsós tankönyvekbe. Kérdéses, hogy a hazai oktatásban hasznosítható-e ez a gyakorlat, azonban hatásosságát bizonyítja, hogy a skandináv országok a legsikeresebbek az olvasóvá nevelésben. Ha nem is követjük ezen országok mintáját, az nem megkérdőjelezhető, hogy a klasszikus és kortárs szövegek arányán sürgősen változtatni kell az olvasókönyvekben.⁷³

A finn oktatáspolitikai rendszerben ráébredtek arra, hogy a hétköznapi életben alkalmazott olvasmányokat kell bevinni az oktatási intézménybe. A gyermekek iskolán kívüli olvasási tevékenysége főként szórakozás és ismeretszerzés szempontjából történik, így az iskolák is ezt jelölték meg olvasási célként. Ezen oktatási rendszerben a diákok számos kortárs irodalmi

⁷⁰ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷¹ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷² G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷³ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

művel és képregénnyel találkoznak. Ahhoz, hogy hazánkban is közelebb kerüljön a gyermekekhez a kortárs irodalom, jelentős változásra van szükség. Ahogy Gombos Péter (2010: 151) fogalmaz: „Jókait nem lecserélni kell, hanem előkészíteni.”⁷⁴

„Az irodalom számukra láthatóan a régiség valamiféle halott ördögössége; s bizonynal meglepné legtöbbjüket, ha tudomásukra jutna, hogy irodalmi szövegek ma is keletkeznek, írók, költők élnek közöttünk, buszra szállnak, gyerekért rohannak, pénzt keresnek, s műveikkel az ő problémáikról is beszélnek. Az az irodalom, amit kínálunk nekik, nem rendelkezik megszólító erővel számukra, nem róluk és nem nekik szól, általuk meg aztán végképp nem. Sem a jelentés konkretizációk értelmében, sem a kreatív írás értelmében. Csak valami unalmas, érthetetlen, idegen és időben mérhetetlenül távoli dolgot akar erőnek erejével rájuk erőltetni, megtanítani nekik. Ezt az irodalomképet alakította ki bennük az iskola, amely a kortárs irodalmat alig engedi be a falai közé, s amely az irodalom funkcióját nem a gyönyörködtetésben, hanem a tanító-nevelő szándék megvalósításában látja; a magyar irodalom tantárgyra kizárólagosan közismereti tárgyként tekint, és nem vesz tudomást művészeti funkciójáról; elsődleges preferenciának az ismeretátadást tartja, miközben megfélekedzik az olvasóvá nevelés igényéről, ami a(z olvasási) képességfejlesztés irányába tolná el a hangsúlyokat az irodalomtanítási preferenciákkal szemben.”⁷⁵

Problémát jelent a klasszikus szövegek túlsúlya az olvasókönyvekben, valamint az is, hogy a pedagógusok többsége továbbra is ugyanazokat az olvasmányokat kínálja diákjainak, amelyekkel már a szüleiket sem sikerült olvasóvá nevelni. Úgy gondolják, hogy az ötven évvel ezelőtt összeállított listákkal és száz-kétszáz éves könyvekkel olvasóvá formálhatók azok a gyerekek, akik számára még a hetvenes-nyolcvanas évek regényei is érthetetlenül idegenek. A legtöbb iskolában még mindig a Tüskevár (3. osztály) és a Kincskereső kisködmön (4. osztály) szerepel a kötelező olvasmányok között.⁷⁶

„A gyerekekkel közös, fejezetenként haladó, tanítói és diák-olvasást váltogató olvasási mód, a szakaszos szövegfeldolgozás eljárásait a regényolvasásban is kamatoztató feldolgozás, drámapedagógiai módszerek, élménytechnikák alkalmazása a klasszikusok befogadását is

⁷⁴ JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire* https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezoire/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szovegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezoi.pdf

⁷⁵ G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷⁶ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

megkönnyíthetné, a kortárs gyerekkönyvek ilyen jellegű feldolgozása pedig minden bizonnyal élménnyé varázsolhatná még ma is az olvasást. Mert nem elegendő kortárs szövegre cserélni a klasszikusokat, a feldolgozási módon is változtatni kell.”⁷⁷

Vajon mi lehet a megoldás? Lehetséges a folyamat megállítása vagy esetleg a visszafordítása? Minden bizonnyal, ha egy pedagógus a lehetőségeit kihasználva korszerű módszerekkel és technikákkal, kreatívan, számukra érdekes olvasmányokkal, szövegekkel kínálja diákjait, beszélgetést kezdeményez, érdeklődik a véleményekről, érzésekről az olvasottakkal kapcsolatban, és kihasználja a technika adta lehetőségeket, akkor sok gyermek olvasására motiválható még ma is.⁷⁸

A magyar gyermekek nagy része rendkívül keveset olvas, ennek egyik oka, hogy ezen gyermekek szülei sem olvastak, sem gyermekként, sem most felnőttként. Az olvasás nem jelenik meg a legtöbb családban, mint követendő példa. Azonban azok a gyermekek, akik még ma is olvasnak, érdeklődésüknek és életkori sajátosságaiknak megfelelően választanak olvasnivalót. A kötelező olvasmányokat a tanulók többsége nem szereti, ugyanis számukra unalmas, életidegen a helyzet, amelyet a történet elmesél. Eszükbe sem jutna feláldozni magukat a hazáért, mint a Jókai-hősök, nem cserélnének Nyilas Misivel, aki állandó aggodalmai vannak, hogy mit mondanak róla az emberek. De vélhetően a Kincskereső kisködmön főhősének Gergőnek a történetébe sem akarják beleélni magukat, akinek élete tele van halálesetekkel. Ezen olvasmányok nyelvezet méginkább megnehezíti a diákok dolgát, ezért inkább abbahagyják ezeknek a műveknek az olvasását.⁷⁹

„A most felnövekvő nemzedék, a Z generáció azonban nehezen boldogul a hagyományos oktatási környezetben, időigényes feladatnak tekinti az olvasást. Kihívásként, túlzottan nagy kitartást igénylő feladatként éli meg egy könyv elolvasását. Különösen igaz ez a ma már nyelvezetében és történetében is archaikus kötelező és tankönyvi olvasmányokra, amelyek évtizedek óta szinte változatlanok az irodalomtanításunkban. Olyan olvasmányélményhez kellene juttatni a gyermekeket, amelyek örömet okoznak, amelyek tartalmához pozitív élmény kötődik, mert ekkor marad fenn a motiváció az olvasás folytatásához. Fontos tehát, hogy olyan könyveket, szövegeket adjunk a gyermekek kezébe, amelyek lekötik őket, amelyeket szívesen

⁷⁷ G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷⁸ Vö: G. GÖDÉNY Andrea: *Az Olvasók Birodalma, Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei* <https://olvasas.opkm.hu/Plugins/KonyvEsNeveles/index.php?view=articlePrint&id=1443>

⁷⁹ Vö: JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire* https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezoiere/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szoevegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezoiere.pdf

olvasnak, ezzel élményt, tudást, információt szerezve megszeretik az olvasást. Az olvasás megszerettetéséhez érthető, érdekes olvasmányok kellenek. A képességfejlődés és az olvasási motiváció szempontjából is kulcsfontosságú, hogy milyen olvasmányokkal találkoznak a gyermekek⁸⁰

Szoros összefüggést lehet felfedezni a diákok olvasás iránti érdeklődése és a szövegértési teljesítménye között. Tehát ez azt jelenti, hogy az olvasási szokásoknak hatalmas szerepe van a tanulás sikerességében is.⁸¹

Sajnos a pedagógusoknak nincsen elég idejük arra, hogy megszerettessék a gyermekekkel az olvasást, sokszor egy órába még az az napi tananyagmennyiség sem fér bele. Illetve a diákok olvasási motivációja is gyenge, hiszen az iskola keretein belül nagyon keveset és nem megfelelő szövegeket olvasnak. Ennek köszönhetően a gyermekek olvasási motivációja a tanulmányaik alatt folyamatosan csökken.⁸²

Kutatásom ezen részében áttekintettem az 1–4. osztályos olvasókönyveket, hogy lássam, milyen mértékben található bennük kortárs gyermekirodalmi mű. Feltételezésem szerint egyáltalán nem, vagy csak nagyon kevés kortárs mű van jelen az alsó tagozatos olvasókönyvekben.

Az első osztályos tankönyvekben körülbelül 74 szöveg található, ezek mesék, mondókák, versek, szépirodalmi részletek és ismeretterjesztő szövegek. Jellemző a klasszikus szövegek túlsúlya. Négy kortárs szerzővel és művével találkoztam a könyv áttekintése alatt. Mosonyi Alíz Az őz című művével, Kiss Ottó Mai rosszcselekedetek és Mai jócselekedetek című műveivel, Nyulász Péter Házi munka című művével és Kiss Anna A nappal és az Éjszaka című művével.⁸³

⁸⁰ JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire* https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezoire/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szovegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezoire.pdf

⁸¹ Vö: JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire* https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezoire/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szovegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezoire.pdf

⁸² Vö: JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire* https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezoire/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szovegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezoire.pdf

⁸³ https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR01TB_II Letöltési idő: 2024.09.30.

A második olvasókönyvben már jóval több, körülbelül 142 olvasmány található, azonban ebből egy darab kortárs, mégpedig Ágh István Virágosat álmodtam című olvasmánya.⁸⁴

A harmadik olvasókönyvben hozzátétőlegesen 137 szöveg található. Ebből kortárs Berg Judit Rumini, Szegedi Katalin Lenka, Fecske Csaba Fehér, fehér és A nagymamánál, Buda Ferenc Nyár, Ősz, Tél, Tavasz, Szabó T. Anna Pitypang, Csicsay Alajos Mézelő méh, Kiss Benedek Ünnepe.⁸⁵

A negyedik olvasókönyvben körülbelül 154 szöveg található. Ebből kortárs Buda Ferenc Kőből rakott mese, Szabó T. Anna Van egy világ, Kiss Anna Hol van a világ vége?, Kenéz Ferenc Batyu, Finy Petra Mese a nagymamáról, aki befőttesüvegbe gyűjtötte a mosolyokat, Szegedi Katalin Palkó.⁸⁶

Igaz tehát, hogy az általános iskola 1–4. osztályos tankönyvekben nagyon kevés kortárs gyermekirodalmi szöveg található.

A Nemzeti Alaptantervben nincsenek már megemlítve konkrét művek. A kritérium csupán annyi, hogy egy bizonyos költő művét olvassák el a gyermekek, azonban a tapasztalat az, hogy a pedagógusok többsége ragaszkodik a bevett kötelező olvasmányokhoz.⁸⁷

Annak ellenére, hogy már nincs megszabott lista a kötelező olvasmányokról, sok pedagógus mégis kitart a megszokott mellett. Ennek egyik oka az évek alatt kialakított rutin, másik pedig, hogy ezekhez van feladat a tankönyvekben és ezekhez van elkészült jegyzet, anyag.⁸⁸

Könnyítés lenne még, ha készülne a pedagógusok számára kortárs gyermekirodalmi művekkel kapcsolatos tanári segédletek, feladatlapok, foglalkoztató füzetek. Ha ezek rendelkezésükre állnának, könnyebb lenne a váltás is.⁸⁹

Mint ahogyan fentebb is ismertettem, a skandináv országok a legsikeresebbek az olvasóvá nevelésben, ennek többek között az egyik oka, hogy az ottani iskolákban alsó tagozatos gyermekeknek nem tanítanak tíz évnél régebben íródott szöveganyagokat. A finn oktatáspolitikai rendszerben ráébredtek arra, hogy a hétköznapi életben használt olvasmányokat, szövegeket kell bevinni az iskolába, hiszen az iskolán kívüli olvasási tevékenység általános célja a szórakozás és/vagy ismeretszerzés. Ennek tudatában ezen iskolák az olvasási célként is ezeket a tevékenységeket jelölték meg. Mindezek mellett a tanulók intézményi kereteken belül számos kortárs irodalmi művel találkozhatnak. Magyarországon ezzel szemben az alsó tagozatos

⁸⁴ <https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR02TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

⁸⁵ <https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR03TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

⁸⁶ <https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR04TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

⁸⁷ VÖ: WÉBER Anikó: *Kortárs gyermekirodalmat az iskolába!* <https://kultura.hu/kortars-gyerekirodalmat/>

⁸⁸ VÖ: WÉBER Anikó: *Kortárs gyermekirodalmat az iskolába!* <https://kultura.hu/kortars-gyerekirodalmat/>

⁸⁹ VÖ: WÉBER Anikó: *Kortárs gyermekirodalmat az iskolába!* <https://kultura.hu/kortars-gyerekirodalmat/>

tankönyvekben a klasszikus művek túlsúlya és az iskolai kötelező olvasmányok elavultsága látható. A diákok nem szívesen olvassák el, vagy esetleg el sem olvassák a kötelező olvasmányokat. Többször tapasztaltam, hogy inkább megfilmesített változatban ismerik meg a műveket, azonban ennek nagy hátránya, hogy a film nem minden momentuma egyezik a könyvben leírtakkal. Arra szeretnék megoldást találni, hogy milyen módon lehetne megszabadítani a tanulókat a számukra érthetetlen és unalmas klasszikus kötelező olvasmányoktól és segíteni abban, hogy milyen módon lehetne hozzávezetni őket az olvasási tevékenység megszeretéséhez, ezáltal az olvasóvá neveléshez.

Javaslataim a következők:

1. Életkori sajátosságoknak, egyéni fejlettségi szintnek és érdeklődési körnek megfelelően a tanító választhat megadott kortárs irodalmi művekből

Ehhez a módszerhez fontos, hogy a tanító jól ismerje diákjait, hiszen csak úgy tud olyan olvasmányt kínálni, ami megfelelő számukra. Számos szakirodalom ismerteti, hogy a gyermekek egyéni érdeklődési körének megfelelő könyvek kiválasztása megfelelő módszer lenne az iskolán kívüli olvasási tevékenység fellendítéséhez. Jó példa erre a dolgozatomban is ismertetett Dobj el mindent és olvas! program, hiszen a végkifejlet ott is pontosan az, hogy a diákok haza szerették volna vinni és tovább olvasni a könyvet, melyet a pedagógus személyre szabottan, érdeklődési körüknek megfelelően választott számukra.

2. Olvasmányok, melyek tükrözik a 21. század körülményeit

Véleményem szerint, már az is nagyban hozzájárulna az olvasási kedv megteremtéséhez, ha az iskolai kereteken belül olvasott szövegek közelebb állnának a 21. század körülményeihez, nyelvezetéhez és a történetben szereplőknek hasonló problémákkal kell megküzdeniük, mint az történetet olvasó gyermekeknek.

Ezen javaslatok összessége, ezeknek egyesített használata, kivitelezése volna a fő szempont az iskolai olvasmányok kiválasztásában, hiszen ha a gyermekek olvasóvá nevelése a cél, akkor minden eszközzel az olvasási kedv megteremtésére kell törekedni.

VI.3. A kortárs helye a kötelező olvasmányokban/Klasszikus vagy kortárs?

Az olvasóvá nevelés egyik legfontosabb kritériuma, hogy a gyermek, olyan témájú és nyelvezetű könyvet olvasson, amely számára érdekes, érthető és megfelel az életkori sajátosságainak. Ezért fontosnak tartom az iskolai kötelező olvasmányok gondos megválasztását, hiszen ezen olvasmányok nagymértékben befolyásolják a gyermekek későbbi viszonyát az olvasással, könyvekkel. Általános iskolás koromban két véglet volt számomra a kötelező olvasmányok tárházának, Berg Judit: Rumini című kortárs gyermekirodalmi műve és Gárdonyi Géza: Egri csillagok. Az elsőként feltüntetett olvasmányba nagy lendülettel vettem bele magam, hiszen mind a borítója, mind a képi világa tetszetős volt számomra, ennek ellentétje a másodikként feltüntetett olvasmány, amelyet nagyon nehezen tudtam kiolvasni általános iskolás ötödikes gyermekként. Nyelvezete nehezebb, nagyban eltér a gyermek számára megszokott beszédstílustól, szóhasználatától. Végül szüleim unszolására kiolvastam, de nagyon rossz emléket hagyott bennem a nehézség, amit okozott.

„A kötelező olvasmányok a NAT és a kerettanterv alapján kronologikus rendben kerülnek ismertetésre, amely együtt jár műfajttörténeti, lexikális, irodalomelméleti ismeretek, valamint műelemzési stratégiák elsajátításával. A kronologikus rendezési elv linearitása növeli a távolságot a művek és a tanulók között, mivel az adott irodalmi alkotás nyelvezete, témához való közelítése, hosszabb leírásai távol állnak a gyermekek ízlésvilágától.”⁹⁰

Amikor kötelező olvasmányokról beszélünk, sokan automatikusan olyan művekre gondolnak, amelyeket a diákoknak kötelező elolvasniuk., Azonban a kötelező olvasmány fogalmának több jelentésrétege van, és szakmai szempontból hasznos ezeket elkülöníteni. Nem mindegy ugyanis, hogy egy diák vagy diákközösség számára kötelező olvasmány, az a pedagógusok által is kötelezően tanítandó mű-e.

Az alábbi változatok lehetségesek:

- olvasmányok, melyeknek tanítását valamelyik iskolatípusban, oktatási szinten, a tanulók valamelyik életkorában az oktatásügyi dokumentumok kötelező módon előírják a pedagógusoknak (kötelező olvasmányok).
- szerzők és művek egy olyan csoportja, melyek közül a pedagógus szabadon választhat, de köteles valamit választani (kötelezően választható művek).

⁹⁰ HERÉDI Rebeka: Az irodalomtanítás 2021-ben: célok, kötelező olvasmányok, Nemzeti alaptanterv, érettségi, Letöltés ideje: 2023.04.23. http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7312/1/71_80_Her%C3%A9di.pdf

- szerzők és művek, akiknek/amelyeknek választását a pedagógus részére semmilyen oktatásügyi dokumentum nem írja elő, de a pedagógus mégis tanítani kívánja azokat a diákjainak (a tanár által szabadon kijelölt kötelező olvasmány).⁹¹

„A kötelező olvasmányok, az iskolai olvasmányok kánonja, az olvasóvá nevelés alsó és felső tagozaton egyre gyakrabban, egyre több szakmai és „civil” fórumon emlegetett témák manapság. S persze ezek újabb és újabb felvetéseket, kérdéseket is szülnek. Ezek közül három különösen fontos, aktuális felvetés:

1. Van-e (még) értelme a kötelező (ajánlott, házi) olvasmányoknak általános iskolában?

2. Ha igen, milyen hatással lehetnek ezek a tanulók életére – későbbi eredményességükre különböző területeken, vagy épp az olvasóvá nevelésük terén? Ezzel együtt mi lehet a legfontosabb szerepe ma a kötelező olvasmányoknak?

3. Mennyire egységes manapság a „kötelezők listája”, s lehet-e, érdemes-e ezen változtatni, „frissíteni” a (közel)jövőben?”⁹²

1. Ami kötelező, azt mindig nagyobb ellenállással fogadja egy gyermek. Ezért fontos és meghatározó a gyermek hozzáállása az olvasáshoz, amely mintát a családjától látja, hozza. Fontos, hogy a gyermek, otthonról hozott mintája érvényesüljön az olvasóvá nevelés folyamatában is. Sajnálatos módon, manapság az emberek kis része olvas rendszeresen, hiszen hozzászoktak, ahhoz a mindennapi rohanáshoz, amelyben élünk. Az embereknek nincsen ideje és kapacitása, azon elfoglaltságokhoz, amelyet igazán szeretnek vagy egyáltalán nem szoktak kikapcsolódni.⁹³

2. Mindenképpen szükség van a kötelező olvasmányokra és lényeges ezek fontosságának hangsúlyozása. Azon gyermekek, akik olvasnak, jelentősen jobb tanulmányi eredményeket érnek el magyarból, azon belül a szövegértési feladatoknál. Beszédképességük jelentősen fejlődik, szókincsük megnő, kifejezőképességük fejlődik, képzelő ereje fejlődik. Az olvasási igény csökkenésének egyik oka a digitális térhódítás, a fiatalok inkább telefonoznak, játszanak a számítógépen, mintsem elolvassanak egy könyvet. Olvasás közben nem éri annyi inger a

⁹¹ Vö. GORDON Győri János: Kötelező, közös, kölcsönös olvasmány. Hagyomány és megújulás az iskolai olvasmányok kánonjában. Letöltés ideje: 2023.04.23.
http://efolyoirat.niif.hu/01200/01245/00042/pdf/ggyj_0902.pdf

⁹² GOMBOS Péter: *A kortárs gyermekirodalom és az irodalomtanítás*, Letöltés: 2023.04.23.
<https://docplayer.hu/105711446-Gombos-peter-a-kortars-gyermekirodalom-es-az-irodalomtanitas.html>

⁹³ Vö: GOMBOS Péter: *A kortárs gyermekirodalom és az irodalomtanítás*, Letöltés: 2023.04.23.
<https://docplayer.hu/105711446-Gombos-peter-a-kortars-gyermekirodalom-es-az-irodalomtanitas.html>

gyermeket, mint a digitális térben, ezért a könyvek háttérbe szorulnak, mert unalmasak a gyermekek számára.⁹⁴

3. „A Magyar Olvasástársasággal végzett 2009-es felmérésünk viszonylag egyértelmű képet mutatott a felső tagozatos kötelező olvasmányokról. A kérdőívünket kitöltő tanárok óriási többsége mindössze hét regény közül ad fel felsőseinek. Az egri csillagok, A Pál utcai fiúk, A kőszívű ember fiai, Szent Péter esernyője, Az arany ember, Légy jó mindhalálig, Ábel a rengetegben. Egyrészt feltűnő, hogy a legfiatalabb mű is közel nyolcvanéves, másrészt kirívóan sok a 19. századi regény a listában.”⁹⁵

Véleményem szerint nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kortárs művekre, hiszen a gyermekeket, ezzel lehet elindítani az olvasóvá nevelés útján.

VI.4. Kortárs irodalmi költő ajánlás (Néhány kortárs író és műveik)

Számtalan jobbnál jobb kortárs író művei állnak a pedagógusok, szülők és gyermekek rendelkezésére. A tanítók kedvükre válogathatnak, hogy mely művek állnak legközelebb a tanítandó osztályhoz.

„Füzesi Magdolna (Nagybereg, 1952. május 3.-) magyar költő, író. Füzesi Magda erősen kötődik a szülőföldhöz, ugyanakkor az egész emberiséghez tartozónak is érzi magát, osztozik gondjaiban. A közösséghez tartozás témái mellett jelentős helyet foglalnak el lírájában az emberi lét örömeit, gondjait kifejező versei. Költészetének fő erőssége az egyszerűség és természetesség. Művei: Mosolykérő gyermekverses kötete (Tárogató Lap- és Könyvszerkesztőség, Ungvár – Budapest, 1995), Ketten a kabátban c. gyermekverses kötete (Pallas – Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2003).”⁹⁶

„Lackfi János (születési neve: Oláh János; Budapest, 1971. május 18.-) József Attila-díjas magyar költő, író, műfordító, tanár, Nyugat-kutató, fotós. Ami a témában érintett az gyermekverses kötetei: A buta felnőtt (2005.), gyerekversek, Bögre család, gyerekversek, Törpe és óriás között, gyerekversek, mondókák; Bögre család – újabb kalandok gyerekversek,

⁹⁴ Vö: GOMBOS Péter: *A kortárs gyermekirodalom és az irodalomtanítás*, Letöltés: 2023.04.23. <https://docplayer.hu/105711446-Gombos-peter-a-kortars-gyermekirodalom-es-az-irodalomtanitas.html>

⁹⁵ GOMBOS Péter: *A kortárs gyermekirodalom és az irodalomtanítás*, Letöltés: 2023.04.23. <https://docplayer.hu/105711446-Gombos-peter-a-kortars-gyermekirodalom-es-az-irodalomtanitas.html>

⁹⁶ VÉGH Valéria: *A kortárs magyar gyermekirodalom jelenléte az alsó tagozatos irodalomoktatásban*, Beregszász, 2016 Letöltés ideje: 2023.04.23. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

Apám kakasa gyerekversek, A részeg elefánt gyerekversek, Ugrálóház – Versek és mondókák kicsiknek.”⁹⁷

Beck Andrea 1977-ben született Budapesten. Első diplomáját kommunikációs területen szerezte, második diplomája pedig a közgazdaságtan felé kacsingatva, a logisztikához kapcsolódik. A könyvek és a gyermekek szeretete - csakúgy, mint az írásé -, egészen fiatal kora óta végigkíséri életét, így végül azon a területen kötött ki, amelyet a legjobban szeret. Írásainak elsődleges célja, optimista életszemléletet, magabiztosságot, hitet és bizalmat a jóban és önmagunkban, már gyermekkorban elsajátíthatóvá és fejleszthetővé tegye a meséi által. Kutakodva a témában, látta, hogy nem nagyon van ilyen témájú könyv gyerekeknek, még tovább gondolva pedig arra jutott, hogy számukra legkönnyebben a meséken keresztül lehet közvetíteni, innen már csak egy ugrás volt a Titoktündér születése. A meséi velünk, körülöttünk történek és történnék minden egyes nap. Legfőképpen saját élményei ihletik. Emlékszik, milyen érzés volt gyermekként, amikor kicsúfolták, vagy épp valakit kiközösítettek az osztályban. Első könyve, A Titoktündér című, pozitív gondolkodást és önbizalom növelését fejlesztő mesekönyv, 2011-ben jelent meg 10 mesével A könyv 2013. márciusában új külsőt kapott és további négy új mesével bővült. A Titoktündér-sorozat második része: A Titoktündér- A Titok Klub címmel 2013. decemberében jelent meg. Mindkét könyv megtisztelő jelölést kapott a Libri 2013. évi Aranykönyv díjára. 2014-ben ismét két kötettel bővült A Titoktündér-család: Nyáron a sorozat harmadik része, A Titoktündér – A Titok Akadémia, majd decemberben a negyedik kötete, A Titoktündér - A Tündérek könyve jelent meg, és került szinte azonnal a sikerlistákra. A 2014-ben megjelent mesekönyvek közül kiválasztott TOP30-as listán ismét két jelölést kapott a Titoktündér a 2014. évi Aranykönyv díjra. Ezúttal a sorozat harmadik és negyedik része versengetett a megtisztelő címért.

A Titoktündér:

Játék és mese, melyben észrevétlenül kap helyet a pozitív gondolkodásra való nevelés, az önbizalom fejlesztése és mindenekelőtt a vidám, gondtalan életszemlélet kialakítása és megtartása. Illusztrálta Kövi Boglára. A rajzok kedvesek, de a történet nem gazdag illusztrációkban. A gyermek saját magában alkotja meg a történet képi világát. Hétköznapi szituációt (kicsúfolják, félelem a sötétségtől, kistestvér születése, verekedés, barátkozás stb.) él át e mesék főhőse Tobias, akit - és vele együtt a mesét hallgató gyerekeket is - Lola, a

⁹⁷ VÉGH Valéria: *A kortárs magyar gyermekirodalom jelenléte az alsó tagozatos irodalomoktatásban*, Beregszász, 2016 Letöltés ideje: 2023.04.23. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

Titoktündér könnyedén átlendít a problémákon. (Tóbiás) A gyermekek nyelvén, egyszerűen magyarázza a dolgokat. Jól érthetően, tisztán fogalmaz. A benne lévő jó példák támpontok lehetnek a bizonytalan, tanácstalan szülőknek, akik ráérezhetnek így a megoldásokra. Azt, hogy hogyan gondolkodjunk másként, a gyermeki fantázia segítségével teszi. Van benne varázslat, és az ahhoz szükséges varázseszközök, még beleférnek az óvodás korú gyermek életébe. De talán a legnagyobb erénye mégis az, hogy javítja a környezettel való kapcsolatot, segít megérteni az élet történéseit, traumáit. A jó és rossz közti különbséget.⁹⁸

Bartos Erika a magyar kortárs gyermekirodalom elhivatott írója. Eredetileg építészmérnök, három gyermek édesanyja. Első rajzos meséit gyermekeinek készítette, barátai unszolására mutatta be a sajtónak. Harmonikus és megnyugtató világot közvetít a gyermekek írásaival számára. Műveit saját maga illusztrálja. Több zenekar is megzenésítette verseit, gyerekkari kórusművet is komponáltak szövegeire. Munkásságát áthatja a hétköznapi környezet, tárgyak, élőlények szinte egzotikumává tétele. Pályáját Marék Veronika írónőjéhez hasonlíthatjuk. Olyan fokú empátiával fordul a gyermekek felé, hogy nem tud olyan mesét kiadni, amiért a kicsik ne rajonganának. Az író nő sokat foglalkozik a speciális szükségletű, illetve betegségben szenvedő gyerekekkel. Nem csak karitatív tevékenységeket folytat, hanem segítő könyveket ír a gyerekek számára. Ezekért miniszteri kitüntetésben is részesült. Ilyen alkotások az Új élet, az Új mosoly, a Csillagbusz, az Őrangyal, a Meggyógyult a szívem, a Bátorságpróba és a Szívkatéterezésre várok. Brúnó Budapesten című mesekönyve a fővárost, a Hoppla meséi kötet pedig Pécs városát mutatja be. Meseregényei a Hanna utazásai és a Csodasakk. Verseit a szülők és az óvodák egyaránt szeretik. Többet ezekből megzenésítettek. Kötetei: Hógolyó, Báránnyelők, Zakatoló, Százlábú, Zsákbamacska. Anna, Peti és Gergő a szerző családi ihletésű mesegyűjteménye 2006 és 2009 között jelent meg az Alexandra kiadó által. A sorozat a kisgyermekes családok mindennapi életét dolgozza fel. A tizenegy kötetben 170 mese kapott helyet. 2010-ben elnyerte a gyermekirodalmi szakma által rendezett „Tíz év ötven legjobb könyve” szavazás közönségdíjának első helyét. Sorozatai közül kiemelendők a Bogyó és Babóca mesék, melynek első kötete 2004-ben jelent meg a Pagony kiadó gondozásában. A mesék szociális kapcsolatok működésének és működtetésének történetei. Bogyó a csigafiú, Babóca a katicalány, valamint barátaik a méhecske, a szarvasbogár és a lepkelány kalandjairól szólnak. A barátok együtt élnek meg a mű folyamán kalandjaikat. Örülnek, bánkódnak együtt, teljesítenek kihívást sikerrel és sikertelenül, próbálkoznak a lehetetlennel, vonnak le tanulságokat, támogatják egymást. Az „egyszerű” szereplők környezetünk állandó résztvevői,

⁹⁸ Vö: <https://www.beckandrea.hu/a-szerzorol> (Letöltés ideje: 2023.04.23.)

az író mégis szinte varázslatos lényként tudja az olvasó számára őket feltüntetni, hiába nem ruházta fel őket különleges tulajdonságokkal. A színterek is valóságos hétköznapiak, a gyermekközönség számára ismert közegek. Összesen 12 kötet jelent meg a műből. A Kedd Animációs Stúdió 2009-ben filmesítette meg, a szerző figura terveivel és az Alma együttes zenéjével. A rajzfilm első évada 2010-re készült el. Ezzel a mesesorozattal kelt életre a magyar diafilm gyártás, természetesen már digitális technológiával. A szereplők mindegyikének Pogány Judit kölcsönözte a hangját. Számos magyar és nemzetközi elismerést kapott a sorozat. A rajzfilm elnyerte a Kecskeméti Filmfesztivál közönségdíját, Olaszországban pedig Premi Cartoon Kids díjat nyert. A sorozat nyomtatásban megjelent több nyelven is, illetve elérhető jelnyelven és Braille írással is. A mese alapján készült társasjáték elnyerte az év játéka díját. Az író munkásságának sikerességét, illetve a kortárs magyar gyermekirodalomra gyakorolt óriási hatását díjai is mutatják. Díjaiból a legkiemelkedőbbek: Az Emberi Erőforrások Minisztériumának elismerő oklevele a példamutató önkéntes tevékenységért „Pro Familis” díj kimagasló szakmai tevékenységért Magyar Máltai Szeretetszolgálat oklevele Pagony Vándortoll a meghatározó és egyedülálló munkáért. Brúnó Budapesten Buda tornyai egy hatrészes sorozat első kötete Hoppla folytatása (emberszereplők) Három évi gyűjtőmunka (helyszínek végigjárása) Főszereplő: Brúnó - egy óvodás kisfiú, de igazából maga a főváros Szüleivel Budapestre költözik, rokonok és szomszédok segítségével lépésről lépésre ismeri meg a kerületeket Buda történelmi részei – Várnegyed, Gellérthegy, Óbuda. Versei lehetőséget teremtenek a közös játékokra és a kreatív tevékenységekre, beszédfejlesztő hatásuk is kiváló, az olvasni nem tudó kisgyerekek a verseket kísérő rajzok segítségével képolvasással mesélhetik el a szülőknek és a nagyszülőknek a versek sorait, jellemző a ritmusosság, szavak ritmikus ismétlése.⁹⁹

„Berniczky Éva – író, szerkesztő. Beregszászban született 1962-ben, utóbbi könyveit a Magvető Kiadó gondozta. A kilencvenes évek elejétől publikál, előbb jegyzetekkel, később mesékkel jelentkezett, de idővel a novella vált fő műfajává. Korai írásait és meséit a kárpátaljai Irka és Pánsíp lapok közölték. Égen járó kismanó, UngBereg; Fejezetek az üvegházból, Új Mandátum; A topáz illemtana (Balla D. Károllyal), UngBereg; Reggel madár, délben kötél (Balla D. Károllyal és Füzesi Magdával), Pánsíp-UngBereg.”¹⁰⁰

⁹⁹ Vö: <https://www.bartoserika.hu/a-szerzo/eletrajz> (Letöltés ideje: 2024.04.23.)

¹⁰⁰ VÉGH Valéria: *A kortárs magyar gyermekirodalom jelenléte az alsó tagozatos irodalomoktatásban, Beregszász, 2016* (Letöltés ideje: 2023.04.23.) https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

„Weinrauch Katalin író, költő. Beregszászban született 1944-ben. Érettségi után főiskolán könyvtáros szakon végzett, 34 évig dolgozott könyvtárosként, gyermekkönyvtár vezetőjeként 10 évet. Önálló, gyermekeknek írott kötetei: Táncbahívogató, Csillagszületés; Tündérlesen; Pöttyös labdi útra kél; Öcsi titkos naplója; Hegyek tánca; Ecset nélkül fest a nap; A legszebb ajándék; Ezüst Barka gömbölyödik; Hajnalt ébreszt a rigó; Versek az Újszövetségből; Kunkorodó kutyahang.”¹⁰¹

¹⁰¹ VÉGH Valéria: A kortárs magyar gyermekirodalom jelenléte az alsó tagozatos irodalomoktatásban, Beregszász, 2016 Letöltés ideje: 2023.04.23.
https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

VII. A téma kutatásának bemutatása

A teljes kutatásom két részre oszlik. Egyik része a gyakorlati óratervekkel való felmérés, másik részét képezi, hogy áttekintettem a 2020-as NAT-hoz illeszkedő kerettantervet az általános iskola 1–4. évfolyamára magyar nyelv és irodalomból, illetve a 1–4. osztályos olvasókönyveket. Két óratervet készítettem és ezeket meg is tartottam egy óra keretein belül, az egyik óra témája Máté Angi Az emlékfoltozók című kortárs mesefeldolgozó óra, a másik pedig Varró Dániel Andris beszélget az állatokkal című kortárs versfeldolgozó óra. Ezeket az órákat 2. és 4. osztályban tartottam. A kutatásaim bemutatása előtt javaslatokat teszek arra, hogy milyen módon lehetne bevezetni a kortárs gyermekirodalmi műveket az általános iskolába.

A célom az, hogy a gyermekek megismerkedjenek néhány kortárs gyermekirodalmi művel és megvizsgáljam azt, hogy miként is reagálnak ezekre. A kutatásom másik részének célja, hogy megvizsgáljam azt, hogy milyen mennyiségben található kortárs gyermekirodalmi mű a kerettantervben.

VII.1. Gyakorlati óratervek bemutatása

Készítettem két óratervet, amelyekben két kortárs költő műveivel ismertetem meg a gyermekeket. Az egyik óratervem témája Máté Angi Az emlékfoltozók című művéből kiragadott részlet bemutatása. A másik óratervem témája Varró Dániel Andris beszélget az állatokkal című versének feldolgozása. Fontos volt számomra, hogy kortárs művekkel készüljek az órára, hiszen dolgozatom fontos momentumja, hogy megismertessem a pedagógusokkal a kortárs magyar gyermekirodalom széles repertoárját és lássák azt, hogy ugyanazon módszerekkel, amiket a klasszikus irodalmi művek feldolgozásában használnak, hasznosíthatnak a kortárs irodalmi művek feldolgozásánál is. Célom, hogy a gyermekekhez közelebb hozzam az irodalmat, olvasást. A kortárs irodalmi művek kiválasztásánál fő szempont volt, hogy témája közel álljon azon korcsoporthoz, akikre terveztem és a tanuláson kívül fontos momentum volt, hogy megismerjem a gyermekeket.

A következő két óraterv alapján tartott órákat a Monoki Kossuth Lajos Általános Iskolában tartottam meg. Az iskola egy kis községben Kossuth Lajos szülőhelyén, Monokon található. Az intézménybe nagyon kis létszámú, pontosan 57 fő gyermek tanul. Egy osztály átlagos létszáma 5–8 fő. Az iskola fogad enyhe értelmi fogyatékkal, beszédfogyatékkal, akadályozott beszédfejlődéssel és egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermekeket. Az intézményben

többségében hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek tanulnak. Ökoiskola, így nagyon fontosnak tartják a környezettudatosságra való nevelést. Ennek eléréséért az intézményben sűrűn tartanak előadásokat ebben a témában pedagógusok, illetve meghívott előadók is. Egy tanévben több alkalommal tartanak programheteket, például a víz világnapja alkalmából, ezzel is hozzásegítve diákjaikat a környezettudatosságra. Kiemelten fontosnak érzik a tehetséggondozást és a sajátos nevelési igényű tanulók, a tanulási, magatartási nehézségekkel küzdők fejlesztését. A diákokat egész évben több versenyre is invitálják. Többek között művészeti versenyek például ének, rajz, illetve tanulmányi és sportversenyek. Intézményi szervezésben működő szakkörök a következők, tehetséggondozó szakkör, melynek keretein belül rajz és néptánc foglalkozáson vehetnek részt a gyermekek. Felzárkóztató szakkör magyar nyelv és irodalomból, illetve matematikából, mely heti két alkalommal történik. Felvételi előkészítő 8. évfolyamon matematikából és magyarból. A végzős diákok rengeteg segítséget kapnak az iskolaválasztásban, ugyanis az intézményben pályaorientációs előadásokon vehetnek részt, ezen felül különböző középiskolákat látogatnak intézményi kereten belül, ezzel is segítve az iskolaválasztásban. A diákoknak sportolásra is lehetőségük nyílik, ugyanis sportszakkör is működik, ahol a gyermekek órai lemaradásaik miatt, gyakorolhatják azokat a feladatokat, melyeket a testnevelés órán tanulnak. Ezek a foglalkozások minden tanuló számára ingyenesek. Az intézmény általános céljai, hogy minőségi oktatással szilárd alapműveltséget, biztos alapkészségeket, teljesítményképes tudást biztosítsanak tanulóiknak, hogy legyenek képesek önálló ismeretszerzésre, a szerzett ismeretek alkalmazására. A következő két órát 2024. szeptember 30-án tartottam a 2. osztályban és a 4. osztályban. A 2. osztály létszáma 5 fő, a nemek aránya 3 fő fiú és 2 fő lány. A 4. osztály létszáma 6 fő, a nemek aránya 2 fő fiú és 4 fő lány.

Szeretném bemutatni röviden a két kortárs szerzőt. Varró Dániel 1977. szeptember 11-én született Budapesten. „Versei és műfordításai már fiatal kora óta jelennek meg különböző folyóiratokban és irodalmi újságokban. Önálló kötetei közül az első, a Bögre Azúrt 1999-ben adták ki, a Túl a Maszat-hegyen című verses meseregénye 2003-ban került az olvasóközönség elé, míg a Szívdezzert 2007-ben. Gyermekeinek születése ihlette a negyedik, Akinek a lába hatos - korszerű mondókák kisbabáknak című kötetét és folytatását, az Akinek a foga kijött – Még korszerűbb mondókák kevésbé kis babáknak címűt 2011-ben. 2018 tavaszán jelent az Aki szépen butáskodik című különleges apanapló. 2018 őszén jelent meg legújabb kötete A szomjas troll, egy skandináv és kelta alapokon nyugvó verses mesefüzér.”¹⁰²

¹⁰² Varró Dániel életrajza <https://www.varrodani.hu/hu/eletrajz/>

Máté Angi erdélyi magyar író 1971. december 30-án született Vajdahunyadon. 1990-ben érettségizett a székelyudvarhelyi Tamás Áron Gimnáziumban, majd ugyanott elvégezte a Benedek Elek Tanítóképzőt. 1993-tól óvónőként tevékenykedik. Könyvei a következők, Mamó. Kolozsvár: Koinónia Kiadó. 2009., Volt egyszer egy. Budapest: Pozsonyi Pagony. 2010., Ez egy susogó levél. Szentendre: Cerkabella Kiadó. 2011., Kapitány és Narancshal. Budapest: Magvető. 2012., Az emlékfoltozók. Budapest: Magvető. 2012.¹⁰³

VII.1.1. Máté Angi Az emlékfoltozók kortárs mesefeldolgozó óraterv

4. évfolyamos gyermekeknek tartottam magyar nyelv és irodalom órát, az óra témája epikus művek feldolgozása-kortárs mesefeldolgozás.

Az óra célja, hogy a tanulók legyenek képesek rövid hallott szöveg jelentéstartalmának, érzelmi tartalmának megértésére, saját élmény megfogalmazására, a szöveg tartalmával kapcsolatos előfeltevések megfogalmazására különböző támpontok (cím, rajz, kulcsszavak) alapján, valamint az elképzelt és a megismert történet hasonló és eltérő elemeinek kiemelésére, a szöveg lényeges narratív elemeinek (szereplők/tulajdonságaik, hely, idő, cselekmény) és a köztük lévő összefüggéseknek, valamint a mese műfaji és nyelvi sajátosságainak azonosítására, ennek bizonyítására a szöveg használatával, szöveg-kiegészítéssel, különböző olvasási stratégiák használatára saját meseolvasatuk létrehozása érdekében (jóslás, lényeges részek, elemek kiemelése, belső képalkotás, következtetés, kapcsolatteremtés a szövegtartalom és a saját élmények, tapasztalatok között), valamint kreatív válaszok megalkotására (színhasználat, belső képalkotás, dramatikus tevékenységek).

Az órai feladatok a témára való ráhangolás a nyelvi kreativitás működtetésével, valamint a kreatív befogadást elősegítő módszerekkel. A problémaérzékenység és az önreflexió fejlesztése emlékfelidézéssel és a felidézés nehézségeiről, szerepéről való beszélgetéssel. A szöveg iránti kíváncsiság felkeltése és a gondolkodás aktivizálása a szöveggel kapcsolatos előfeltevések megfogalmaztatásával. A hallás utáni szövegbefogadás fejlesztése, esztétikai élmény nyújtása bemutató olvasással, a szöveghatás megragadása színek használatával, az érdeklődés fenntartása és a gondolkodás folyamatos aktivitásának biztosítása a szöveggel és egymással folytatott dialogizálással, diák-diák interakciókkal, kooperatív tevékenységekkel, élménytechnikák alkalmazásával, a műértelmező kompetenciák fejlesztése a szöveg globális feldolgozásával. A szövegtelmezés elmélyítése, a mélyebb jelentésrétegek feltárása az

¹⁰³ Máté Angi életrajza https://www.wikiwand.com/hu/M%C3%A1t%C3%A9_Angi

újraolvasások sorozatában, a szövegbeli tájékozódó képesség fejlesztése válogató (néma) olvasással, az értelmes és kifejező olvasás fejlesztése hangos olvasással, jelentésteremtés és élménymegosztás, az együttműködés fejlesztése kooperatív technikák használatával, az egyéni olvasatok exteriorizálása kreatív módszerekkel, a személyes jelentés megragadása és az eltérő olvasatok, preferenciák felfedezése a szövegről folytatott párbeszéddel, a mese legfontosabb gondolatának kiemelésével, megosztásával, az olvasmányélmények bővítése könyv- és könyvtárhasználattal, próbálkozások a nyelvben megjelenő szövegtartalom más művészi formanyelv(ek)en való megjelenítésével, olvasásfejlesztés kreatív írással.

Az óra bevezető részének első mozzanata a szervezési feladatok és a jelentés, melyben előkészítem az órához szükséges segédeszközöket, és kihívom a heteseket, hogy jelentsenek. A hetesek tájékoztattak arról, hogy hányan hiányoznak aznap. A tanórai anyaghoz készítettem egy PowerPoint előadást, melyen az óra fontosabb mozzanatai szerepelnek. Az olvasmányt papír alapon osztottam ki a tanulóknak. Ezt követően a ráhangolódás, motiváció következett, melyben megkértem a gyermekeket, hogy mondjanak egy olyan emléket, amelyre csak halványan emlékeznek és elmondtam, hogy a mai órán milyen témájú olvasmánnyal fognak megismerkedni. Ezután elemezték a könyv borítóját és megbeszéltük, hogy milyen benyomást keltett bennük. Jó vagy rossz hangulata van, vidám vagy szomorú lehet a történet, mit gondolnak, ki ez a két lány, vajon mi lehet a szerepük a történetben, milyen kapcsolatban állhatnak egymással. Elhangzott a célkitűzés, mégpedig, hogy a mai órán Máté Angi Az emlékfoltozók című művének részletével fogunk foglalkozni. A gyermekeknek első hallásra idegen volt a kérdés miszerint van-e olyan emléküik amire csak halványan emlékeznek, de kicsit más párhuzamba állítva a kérdést, mégpedig az álmokkal való magyarázat után (Amikor álmodtok valamit, de csak egy kis részére emlékeztek a többit elfelejtitek) mindenki tudott felelni a feltett kérdésre. A digitális táblán kivetített könyvborítót első benyomás alapján szomorúnak, rossz hangulatúnak tartották. A két lányt a képen egymás ellentétéként fogalmazták meg, ugyanis az egyik szőke a másik barna, egyik lány fekete ruhát, míg a másik lány fehér ruhát visel. Válaszaikban kitértek arra, hogy vélhetően testvérek és ők a történet főszereplői, hiszen ők szerepelnek a könyv borítóképén.

1. kép Órai motiváció (Készült: 2024.09.30.)

Az óra következő fázisa a fő rész, amelyben elsőként a szövegfeldolgozással foglalkoztunk, azon belül is a könyv címének megbeszélésével. Kíváncsi voltam, hogy vajon mit mondhat a gyermekeknek ez a szó, a várható válaszbán írtam néhány példát, hogy mit gondoltam, mit fognak válaszolni. A gyermekek valóban hasonló válaszokat adtak, mint például egy emlék visszaidézése, visszahozása, megjavítása. A következő mozzanat az olvasmány tanítói bemutatása, felolvasása, ahol az osztály kis létszáma miatt három két főből álló főből álló „csoportot” alakítottam, így adtam a gyermekeknek megfigyelési szempontokat. Az első „csoportnak” azt a megfigyelési szempontot adtam, hogy kik a történet szereplői, a második „csoportnak” azt, hogy miket tett bele a két főszereplő a piros fazékba, a harmadik „csoport” pedig azt kapta, hogy vajon mire akarnak visszaemlékezni a levél írói.

2. kép A szöveg bemutatása tanári felolvasással (Készült:2024.09.30.)

Az olvasmány felolvasása után következett a spontán megnyilatkozások és a megfigyelési szempontok megbeszélése. Elmondhatták, hogy hogy tetszett nekik az olvasmány és mi tetszett benne, majd válaszoltak a megadott megfigyelési szempontokra. A gyermekek nagyon figyelmesen követték végig a történetet, a megfigyelési szempontok kérdéseire hibátlan és pontos válaszokat adtak. Az olvasmányt szomorúnak találták, azonban ennek ellenére pozitív visszajelzéseket adtak, hiszen tetszett nekik a történet. Kíváncsi voltam, hogy ha ők küldenének egy ilyen levelet, az övék hogyan nézne ki és mit írnának ebbe a levélbe. A legtöbb diák csecsemő- és kisgyermekkorára szeretett volna visszaemlékezni.

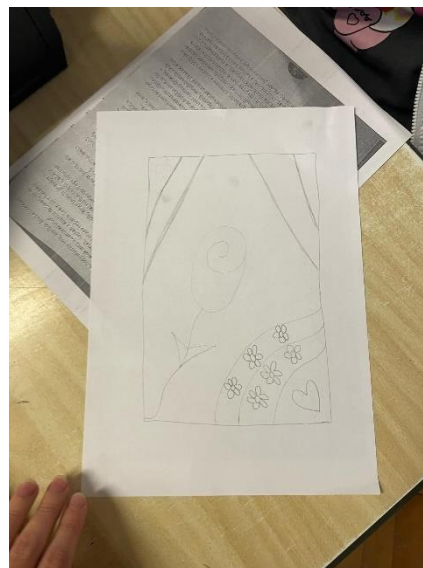
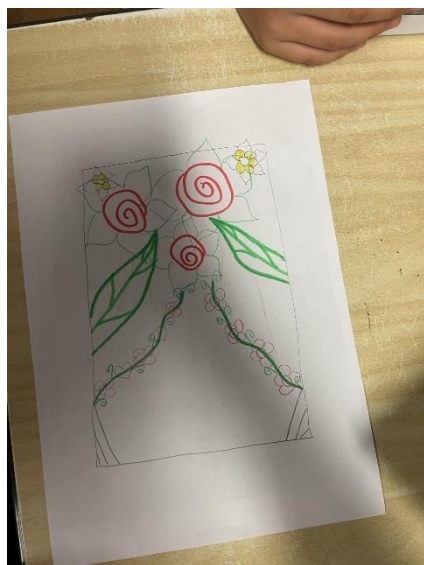

3. kép Diákok jelentkeznek, hogy elmondják, milyen levelet küldenének (Készült: 2024.09.30.)

Ezt követően a tanulók is felolvasták a szöveget csillagolvasásban. Sajnos ez a tevékenység nagyon elhúzódott, ugyanis nagyon lassan olvasnak. Ezután egy alkotó feladat következett, amelyben megkértem őket, hogy az olvasmányban szereplő kendőt tervezzék meg és rajzolják le, úgy minthogyha ők küldenék a történet főszereplőinek. Azt az instrukciót adtam, hogy olyan kendőt rajzoljanak, amelyet csak szeretnének. Bármilyen színű, alakú lehet, akármilyen mintát készíthetnek rá. Viszonylag kevés idő állt rendelkezésünkre ezem feladat megvalósításához, azonban mindenki lelkesen készítette saját kis kendőjét, így nagyon kreatív megoldások születtek.

Az óra utolsó mozzanata az összefoglalás, házi feladat kijelölés és az értékelés. Az összefoglalás részben megkérdeztem a gyermekeket, hogy valaki el tudja-e mondani, hogy miről tanultunk a mai órán. Mindenki ügyesen visszaemlékezett az óránk témájára és jelentkezéssel jelezték is, hogy egytől-egyik emlékeznek rá. Kijelöltem a házi feladatot, majd értékeltem a tanulókat az órai teljesítményük alapján. Minden gyermek nagyon szépen dolgozott, sokat jelentkezett, mindere tudta a választ és nagyon lelkes volt, ezért választás

alapján pecséttel vagy matricával jutalmaztam őket. Végül pedig egy önreflexióval zártam, ahol megkérdeztem a gyermekeket, hogy kinek, hogy tetszett az óra, hogy érezték magukat az órán és, hogy kinek, melyik feladat tetszett a legjobban. Természetesen minden diák a kreatív feladatot adta válaszul, amikor a kedvenc órai tevékenységükről kérdeztem őket. Összességében nagyon pozitívan értékelték az órát, tetszett neki az új, nem megszokott olvasmány és annak feldolgozása.

4–5. kép A diákok órai alkotásai

Az órán különböző munkaformákat használtam, frontális, egyéni és csoportos munkaformák. A módszerek a következők voltak, tanítói kérdés, tanítói közlés, beszélgetés, dicséret, bemutatás. Taneszközök és szemléltetőeszközök, Az emlékfoltozók könyv egy példányban, amelyet körbe adom a gyermekeknek, általam kinyomtatott munkafüzeti, tankönyvi oldalak, amelyekben dolgoznak.

A célom az volt a műválasztással, hogy egy nehéz témát, a feledést, az idő múlását, jelen esetben az olvasmányban fellelhető a halál témája is, megtapasztaljam, hogy milyen hatással vannak a gyermekekre és megértik-e egy mesébe ágyazva a nehezebb témákat is. Ahogy az előzőekben is írtam sok gyermek számára nehéz feldolgozni egyéb élethelyzeteket, de ezen típusú művek segítséget nyújthatnak számukra feldolgozni ezeket az élethelyzeteket.

A gyermekek nagyon élvezték az órát és értették, hogy miről szól a szöveg. A nyelvezete nagyon közel áll hozzájuk, érthető volt számukra. A történetet érdekesnek tartották és szívesen olvasnának még hasonló témájú műveket. Az órán nagyon fegyelmezettek voltak, érdeklődtek és sokat jelentkeztek.

VII.1.2. Varró Dániel Andris beszélget az állatokkal

2. évfolyamos gyermekeknek tartottam a másik magyar nyelv és irodalomórát, az óra témája kortárs versfeldolgozás.

Az óra cél- és feladatrendszere, hogy a gyermekek megismerkedjenek irodalmi alkotásokkal, ezen belül kortárs irodalmi alkotásokkal, saját szavaikkal tudják megfogalmazni a vers mondanivalóját, tudják ki fejezni az érzelmeiket, fejlődjön a kommunikációs készségük és a versek jellemző jegyeit képesek legyenek felismerni (versszak, verssor, rím).

Az órai célok és feladatok közül az első az olvasás, szövegfeldolgozás, ezen belül a szövegtartalom, a szöveg szerkezetének vizsgálata és az olvasás gyakoroltatása. Ezt követi a beszédfejlesztés, ami magába foglalja a szóbeli szövegalkotást és a mondatok, szókapcsolatok önálló alkotását.

A fejlesztési területek a hallási és a látási figyelem, a rövid távú és a hosszú távú emlékezet, az akaratok képességei (együttműködés, feladattartás, feladattudat), a nyelvi és kommunikációs képességek, a kreativitás fejlesztése, megfigyelőképesség, ismeretszerző képesség, tájékozódási képesség, szókincsbővítés, szóbeli kifejezőképesség, verbális emlékezet, értő olvasás, az esetleges lemaradások felzárkóztatása, részképesség-zavarok, illetve a képességbeli hiányosságok folyamatos megsegítése, a fejlettségi szintben előrébb tartó tanulóknak a képességekhez mért folyamatos, differenciált fejlesztése.

Az órai didaktikai feladatok a ráhangolás, új ismeretközlés, ismeretbővítés, megerősítés, rendszerezés, házi feladat előkészítése, ellenőrzés, értékelés, motiválás, aktivizálás, érthetőség, fokozatosság, rendszeresség, szemléletesség, differenciálás, általánosítás, felefedező, induktív tanulás.

Képzési feladatok a szövegértés, szövegelemzés képességének fejlesztése a szöveg feldolgozásával és a szóbeli szövegalkotás fejlesztése mondatok alkotásával.

Az órai tevékenységformák frontális és egyéni munkaformák. Módszerek a tanítói kérdés, tanítói közlés, utasítás és dicséret. A tanítási órán használt taneszközök, szemléltető eszközök az olvasókönyv 2. osztályosoknak, munkafüzet és digitális tábla. Tantárgyi koncentráció a környezetismeret, mivel az óra témája az állatok.

Az óra bevezető részének első mozzanata a szervezési feladatok és a jelentés, melyben előkészítem az órához szükséges segédeszközöket, és kihívom a heteseket, hogy jelentsenek. A hetesek tájékoztattak arról, hogy hányan hiányoznak aznap. A tanórai anyaghoz készítettem egy PowerPoint előadást, melyen az óra fontosabb mozzanatai szerepelnek. Az olvasmányt és

az ehhez tartozó munkafüzeti feladatokat papír alapon osztottam ki a tanulóknak. Ezt követően a ráhangolódás, motiváció következett, melyben elmondtam, hogy a mai órán milyen témájú olvasmánnyal fognak megismerkedni, ezután egy olyan feladatot kell megoldaniuk a digitális táblánál, amelyben párosítaniuk kell az állatokat a legjellemzőbb tulajdonságaikkal. Sajnos nagyon nehezen ment a feladat, a legtöbb gyermeke a szavak jelentésével sem volt tisztában (például hangya-szorgos), így sok tulajdonságot el kellett magyarázni vagy pedig szinonima szóval ismertetni.

6. kép Szópárosítás (Készült: 2024.09.30.)

Még mindig az órának ezen részén arról beszélgettünk, hogy kinek van otthon háziállata és ha van akkor milyen háziállat. Erről szívesen meséltek, sok mindent elmondtak a háziállataikról. A továbbiakban állatokkal kapcsolatos találós kérdéseket tettem fel nekik, amelyekből ki kellett találniuk, hogy melyik állatra gondoltam. Ebben a feladatban nagyon jól teljesítettek és tetszett nekik az is, hogy a PowerPoint előadásomban képeket is mutattam a találós kérdések megoldásairól. Elhangzott a célkitűzés, mégpedig, hogy a mai órán Varró Dániel Andris beszélget az állatokkal című versével fogunk foglalkozni, a vers a Túl Maszat-

hegyen című verses meseregényben található. A digitális táblán kivetítettem nekik egy képet, melyen a könyvborító látható.

7. kép Vers Címének értelmezése (Készült: 2024.09.30.)

Az óra következő fázisa a fő rész, amelyben elsőként a szövegfeldolgozással foglalkoztunk, azon belül is a vers címének megbeszélésével. Megbeszéltük, hogy az állatok beszélnek-e, ha igen vajon úgy mint mi? Úgyesen elmondták, hogy minden állat különböző hangokat ad ki, nem kommunikálnak úgy, mint az emberek. A következő mozzanat az olvasmány tanítói bemutatása, felolvasása, ahol a gyermekeket több „csoportra” osztottam, így adtam a megfigyelési szempontokat a figyelem fenntartásának okából. A tanulókat kettő két főből álló és egy egy főből álló „csoportba” osztottam. Az első „csoportnak” azt a megfigyelési szempontot adtam, hogy figyelje meg, milyen állatok szerepelnek a versben, a második „csoportnak” azt, hogy hány versszakból áll a vers, a harmadik „csoport” pedig azt kapta, hogy megfigyelje, hogy egy versszak hány sorból áll.

8. kép Olvasmány felolvasása (Készült: 2024.09.30.)

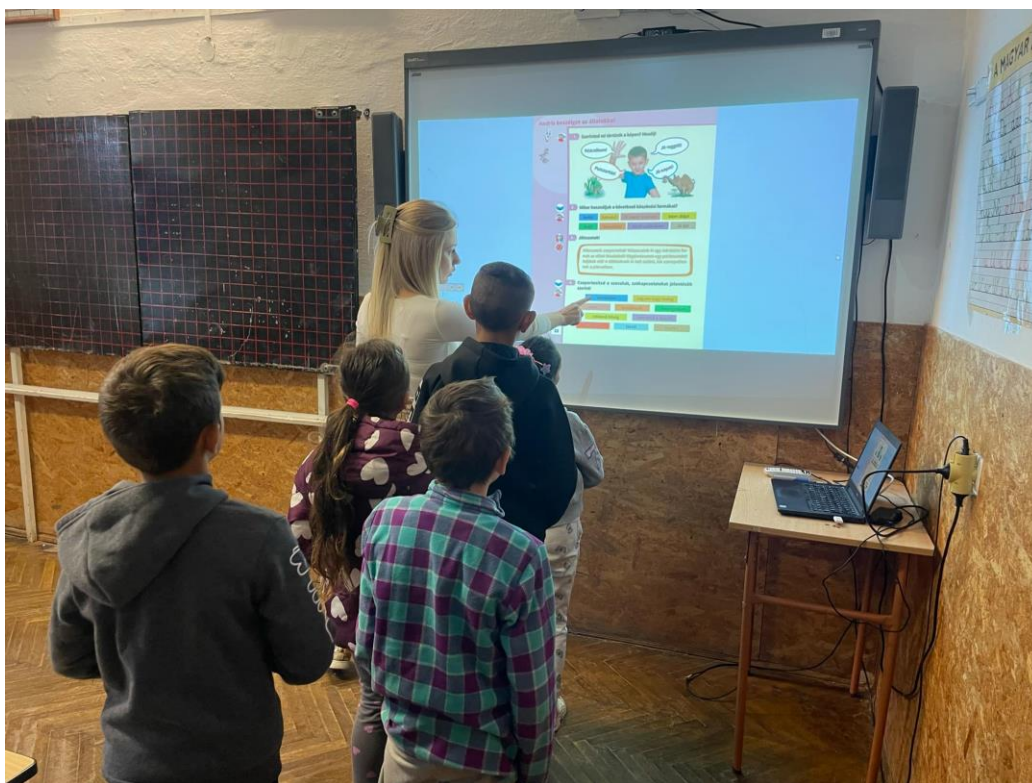
Az olvasmány felolvasása után következett a spontán megnyilatkozások és a megfigyelési szempontok megbeszélése. A gyermekek elmondhatták, hogy hogy tetszett nekik a vers és mi tetszett benne, majd megbeszéltük a megfigyelési szempontokat. Mindenkinek nagyon tetszett a vers, hiszen állatokról szól, a szöveget látszólag könnyen értelmezték. A megfigyelési szempontok kérdéseire az első „csoportban” lévő két gyermek első olvasás után nem tudta hibátlanul a választ, viszont ügyesen megkeresték a szövegben és ismertették a kimaradt szereplőket. A második és harmadik „csoport” tökéletesen megválaszolta a kérdést. A következő pont az ismeretlen szavak megbeszélése, ahol megkérdeztem a gyermekeket, hogy van-e a versben olyan szó, amit nem hallottak még, vagy nem ismerik a jelentését. Több olyan szó volt a versben, melynek nem tudták a jelentését például vészjósló, lazsál, rekkenő, de ezeket ismertettem és megbeszéltük. Ezt követően a gyermekek is felolvasták a verset, egy gyermek egy sort olvas. Az olvasás egy gyermek kivételével mindenkinek nagyon nehezen ment, így volt, akivel betűnként kellett haladni.

9. kép Olvasási segítség nyújtása (Készült: 2024.09.30.)

Ezután következett a munkafüzeti feladatok megoldása, ahol köszönéssel kapcsolatos feladatokat oldottunk meg. Az első feladatban különböző köszönési formák láthatóak, a tanulók feladata az volt, hogy megmondják, mi történik a képen. Erre ügyesen és gyorsan válaszoltak, hogy a kisfiú éppen köszön. A következő feladatban szintén különféle köszönési formák

találhatóak, a diákoknak arra kellett válaszolniuk, hogy mikor, kinek melyik köszönési formát alkalmazzuk. Mindegyikre jól válaszoltak és példákat is használtak. Az utolsó feladat megoldása elég nehezen ment, ugyanis szavakat, szókapcsolatokat kellett csoportosítani jelentésük szerint. Sok szónak a jelentését sem tudták, így rengeteg időt vett igénybe ezen feladat megoldása.

10. kép Feladatmegoldás (Készült: 2024.09.30.)

Az óra utolsó mozzanata az összefoglalás, házi feladat kijelölés és az értékelés. Az összefoglalás részben megkérdeztem a gyermekeket, hogy valaki el tudja-e mondani, hogy miről tanultunk a mai órán. A konkrét vers címét nem tudták elmondani, azonban azt elmondták, hogy az állatokról tanultunk a mai alkalommal. Kijelöltem a házi feladatot, majd értékeltem a tanulókat az órai teljesítményük alapján. Nagyon megdicsértem a gyermekeket, mert aktívak voltak, sokat jelentkeztek és többségében jó válaszokat adtak. Megjutalmaztam őket egy pecséttel vagy állatos matricával, ki melyiket választotta. Végül pedig egy önreflexióval zártam, ahol megkérdeztem a gyermekeket, hogy kinek, hogy tetszett az óra, hogy érezték magukat az órán és hogy kinek melyik feladat tetszett a legjobban. A tanulók válaszai a kérdésre, hogy tetszett nekik a mai óra elég egyhangú volt, nagyon tetszett nekik és jól érezték magukat. A találós kérdések tetszettek nekik a legjobban és az, hogy kimehettek a táblához és használhatták azt.

A célom az volt a műválasztással, hogy lássam, milyen szinten állnak a gyermekek az olvasással és hogy milyen szókinccsel rendelkeznek. A műben több olyan szó található, amelynek jelentésével nem biztos, hogy egy második osztályos gyermek tisztában van. Fontosnak tartom, hogy a gyermekek szókincsét bővítsük, hiszen a későbbiekben így tudják kifejezni magukat, más-más szöveggörnyezetben és élethelyzetben. Fokozatosan kell a gyermekeknek számukra eddig ismeretlen szavakat bevinni az órára, hiszen az sem vezet eredményre, ha egyszerre sok ismeretlen szó szerepel az adott olvasmányban, mert akkor már a mű értelmezésével is problémák lesznek. Fontosnak tartom a környezeti nevelést, ezért igyekszem a legtöbb órára bevinni egy kis környezet iránti érzékenyítést.

Az önreflexió mozzanatnál azt a visszacsatolást kaptam, hogy jól érezték magukat az órán, többségében ismerték a versben található szavakat és szeretik az állatokat ezért közel állt hozzájuk ez a téma. Az olvasás, ahogyan a pedagógusok is tájékoztattak róla, nagyon nehezen és lassan ment a gyermekeknek.

Mind a két órát nagy előkészülettel dolgoztam ki, melyekben figyelembe vettem a gyermekek fejlettségi szintjét. Sok oldalról közelítettem meg, az órákon okos eszközt (digitális táblát) is használtam, hiszen a gyermekek a gyors ingerekhez szoktak hozzá. Azért választottam ezeket a műveket, mert a gyermekek érdeklődési körének megfelelő és érdekes, szép kortárs művek. Nagyon élveztem az órát, szívesen tartanék a későbbiekben is több kortárs művekkel foglalkozó tanórát. A gyermekeknek is nagyon tetszett az óra és szívesen tanulnának még ilyen és ehhez hasonló műveket.

Befejezés

Szakdolgozatomat az olvasóvá nevelés témakörében készítettem el, ezen belül pedig a kortárs gyermekirodalommal foglalkoztam leginkább. Kutatásom alatt kiderült számomra, hogy az olvasóvá nevelés problémakörével igenis foglalkozni kell. A digitális térhódításnak köszönhetően a gyermekeket egyre nagyobb és több inger éri, amivel a könyvek nem képesek felvenni a versenyt. Ezért lényeges, hogy a gyermekeknek szánt könyvek illusztrációban gazdagok legyenek, hogy a gyermeket első körben a rengeteg képi inger fogja meg, s ennek hatására az olvasás öröme is. Néhány szóban taglaltam, hogy az olvasóvá nevelés színterei, milyen fontos hatással bírnak és ha ezek nem állnak elég szilárd lábakon, akkor hiába várjuk egy gyermektől, hogy megszeresse az olvasást, sajnos nem fogjuk tudni megadni neki azt, hogy elindítsuk a helyes úton. Említettem még a kötelező olvasmányok helyes megválasztásának fontosságát is, hiszen az általánosan előírt kötelező olvasmányok nem állnak közel a legtöbb gyermekekhez, sem nyelvezetben, sem érdeklődésben. Nagyon kevés az a gyermek, akinek ezen kötelező olvasmányok fel tudják kelteni az érdeklődését és élvezettel olvassa. A mai kor gyermekei nem tudják beleérezni magukat olyan problémákba, amiket ezen könyvek feszegetnek. Nem nyújtanak elegendő ingert ahhoz, hogy megragadja a gyermeke figyelmét és elnyerje az érdeklődésüket.

A pedagógusok és a szülők közös munkája, hogy megismertessék a gyermekeket az olvasással és bevezessék őket az olvasás örömébe. Ismertessék a gyermekkel az olvasásban rejlő lehetőségeket és ismerjék annyira a gyermeket, hogy tudják, mely könyvhöz kell nyúlni, hogy a gyermeket lekösse az olvasás. Ehhez azonban fontos a pedagógusok és szülők jártassága a könyvek birodalmában, hiszen ismeret nélkül nem tudnak segítséget nyújtani. A gyermeket ösztönözni kell, hogy az otthoni környezetben fontos és megbecsült tevékenység az olvasás. Körül kell vennie ennek a szellemiségnek, hogy ő is kipróbálja, kedvet kapjon hozzá.

Ennek okán végeztem el kutatásaimat, melynek egyik részében felmértem, hogy mennyi kortárs irodalmi alkotás található az általános iskola alsó tagozatos olvasókönyvekben. Készítettem egy kortárs irodalmi ajánlást, illetve arra vonatkozó ajánlást is, amely a kötelező olvasmányok megreformálására vonatkozik. Végül pedig két órát tartottam, amelyeknek célja, hogy megismertessem és megszerettessem a gyermekekkel a kortárs irodalmi alkotásokat.

Leendő pedagógusként célom, hogy megszerettessem a gyermekekkel az olvasást és a magyarórákat, hiszen tudom, hogy milyen értékek rejlenek egy-egy olvasmányban, csak hagynunk kell, hogy sodorjon magával az érzés, amit közvetít felénk. Nyitottnak kell lennünk az új dolgokra, az új ismeretek befogadására és kívánom minden pedagógusnak, hogy ne

féljenek új, eddig számukra ismeretlen dolgokat bevinni a tanórákra, hiszen ezek visznek előrébb és ezzel még több tudást tudnak átadni a gyermekeknek amellet, hogy ösztönzik őket az új dolgok felfedezésére, hiszen az életben csak ezzel tudnak előrébb jutni. A mi kezünkben van a jövő nemzedéke és csak rajtunk múlik, hogy milyen irányba tereljük őket. Tudatosítanunk kell minden gyermekben, hogy milyen lehetőségeik vannak (gondolok itt a könyvtárakra), csak akarniuk kell észrevenni és megismerni ezeket.

Végül egy idézettel zárnám.

„Azok a könyvek, melyek könyvtárad polcain szunnyadnak,
még nem készek, vázlatosak, magukban semmi értelmük.

Ahhoz, hogy értelmet kapjanak, te kellesz, olvasó.”¹⁰⁴

Kosztolányi Dezső

¹⁰⁴ KOSZTOLÁNYI Dezső idézet. Letöltés ideje: 2023.05.30. <https://www.citatum.hu/idezet/127119>

Irodalomjegyzék

A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók, Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyamára, https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat (letöltési ideje: 2023.04.23.)

A kortárs irodalom szerepéről és jelentőségéről az olvasóvá nevelésben 1. pl. G. GÖDÉNY Andrea: A ma gyermekirodalma – az olvasóvá nevelés folyamata. Csodaceruza 50. 2011. április

ADAMIKNÉ JÁSZÓ Anna, KÁLMÁNNÉ BORS Irén, H. TÓTH István, *Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános iskola 1–4. osztály*, szerk., szerk. KERNYA Róza: (Trezor Kiadó, Budapest 2008), 132.

Az anyanyelvi nevelés módszerei: Általános Iskola 1–4. osztály, szerk. KERNYA Róza, Bp., Trezor Kiadó, 2008.

BALOGH László, *Tanulási nehézségek – segítő pedagógiai tevékenység*, Fejezetek a pedagógiai pszichológia köréből I., Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1997. 287.

BÁRDOS József-GALUSKA László Pál, *Fejezetek a gyermekirodalomból*. (Letöltés ideje: 2023.04.30.)

https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirolalom_betekint1eb4.pdf 11–12.

BESZE Barbara: *Olvasóvá nevelés Dobj el mindent és olvas! Könyvbemutatóval egybekötött kerekasztal a Dobj el mindent és olvas! című kötet megjelenése kapcsán* <https://www.prae.hu/article/6137-olvasova-neveles-dobj-el-mindent-es-olvass/>

CSÉPE Valéria, *Kognitív fejlődés-neuropszichológia*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2005, 226.

FAZEKASNÉ dr. FENYVESI Margit, *Az emlékezet és a tanulási zavar*, Magyar Református Nevelés, református pedagógiai szaklap, 2006. május, VII. évf. 1–2. szám, 13–15 http://realj.mtak.hu/11308/25/MRN_2006_1_2_majus.pdf (letöltés ideje: 2023.04.30.)

G. GÖDÉNY Andrea- *Az olvasók birodalma- Az olvasóvá nevelés jelenkori esélyei és lehetőségei*-36.o.

http://epa.niif.hu/03300/03300/00019/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2014_1_032-041.pdf (Letöltés ideje: 2023.04.23.)

GASPARICSNÉ KOVÁCS Erzsébet, *Részképességek fejlesztése az olvasástanítás előkészítő szakaszában*. (letöltés ideje: 2023.04.30.)

http://epa.niif.hu/03900/03976/00001/pdf/EPA03976_magiszter_2019_01_108-116.pdf

GOMBOS Péter, (2014): Kié az olvasás? Tanulmányok az olvasóvá nevelésről. Magyar olvasástársaság, Budapest. JÁNOSIK Júlia (2020): *A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában*. Beregszász. (Letöltés ideje: 2023.04.23.) <https://www.prae.hu/article/6137-olvasova-neveles-dobj-el-mindent-es-olvass/>

GOMBOS Péter: *A kortárs gyermekirodalom és az irodalomtanítás*, Letöltés: 2023.04.23. <https://docplayer.hu/105711446-Gombos-peter-a-kortars-gyermekirodalom-es-az-irodalomtanitas.html>

GOMBOS Péter: *Dobj el mindent és olvass* https://www.fordulopont.hu/FP-52_gombos.pdf

GORDON GYÖRI János: Kötelező, közös, kölcsönös olvasmány. Hagyomány és megújulás az iskolai olvasmányok kánonjában. Letöltés ideje: 2023.04.23. http://efolyoirat.niif.hu/01200/01245/00042/pdf/ggyj_0902.pdf

GÓSY Mária, *A szövegértő olvasás*, (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>

HERÉDI Rebeka: Az irodalomtanítás 2021-ben: célok, kötelező olvasmányok, Nemzeti alaptanterv, érettségi, Letöltés ideje: 2023.04.23. http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7312/1/71_80_Her%C3%A9di.pdf

<https://docplayer.hu/1705266-1-gyermekirodalom-fogalomismertetes-sajatossagok-forrasretegek-mufajok.html> (Letöltési idő:2023.04.30.)

https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

<https://www.bartoserika.hu/a-szerzo/eletrajz> (Letöltés ideje: 2024.04.23.)

<https://www.beckandrea.hu/a-szerzorol> (Letöltés ideje: 2023.04.23.)

https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR01TB_II Letöltési idő: 2024.09.30.

<https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR02TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

<https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR03TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

<https://www.tankonyvkatalogus.hu/tankonyv/OH-MIR04TB> Letöltési idő: 2024.09.30.

JÁNOSIK Julianna, *A könyvtárak szerepe az olvasóvá nevelés megalapozásában*, Beregszász 2020 (Letöltési idő: 2023.04.30.) https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/519/1/Janosik_J_A_konyvtarak_szerepe_2020.pdf

Johannes Amos COMENIUS idézet. Letöltés ideje: 2023.03.12. <https://www.televizio.sk/tag/johannes-amos-comenius/>

JÓZSA Krisztián – FIALA Szilvia – JÓZSA Gabriella: *A klasszikus és a kortárs szövegek feldolgozásának hatása az olvasás affektív tényezőire*

https://www.researchgate.net/profile/Krisztian-Jozsa/publication/315705447_A_klasszikus_es_a_kortars_szovegek_feldolgozasanak_hatasa_az_olvasas_affektiv_tenyezőire/links/58ed8558aca2724f0a26da5b/A-klasszikus-es-a-kortars-szovegek-feldolgozasanak-hatasa-az-olvasas-affektiv-tenyezőire.pdf

Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyamára,
https://www.oktatas.hu/koznevelis/kerettantervek/2020_nat (letöltési ideje: 2023.04.23.)

KOSZTOLÁNYI Dezső idézet. Letöltés ideje: 2023.05.30. <https://www.citatum.hu/idezet/127119>

LÉNÁRD András, A digitális kor gyermekei 78-79 o. (Letöltés ideje: 2023.04.30.) A digitális kor gyermekei megtekintése (elte.hu)

MAJOR Lenke, HORÁK Rita, *Olvasástanítás alsó tagozatosoknak az olvasóvá nevelés különböző színterein, 1.* http://acta.bibl.u-szeged.hu/31788/1/modszertani_052_005_001-010.pdf (letöltés ideje: 2023.04.23.) <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/modszertani-kozlemenyek/article/view/35587/34626>

Máté Angi életrajza https://www.wikiwand.com/hu/M%C3%A1t%C3%A9_Angi

MEIXNER Ildikó, A dyslexia prevenció, reedukáció módszere, Budapest, Meixner Alapítvány, 2012, 5–13.

N. KOLLÁR Katalin–SZABÓ Éva, Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I. kötet, Budapest, Osiris Kiadó, 2017.

NÉMA, J.-E. (2022). *A családi literáció szerepe rurális közegben élő diplomás családok olvasóvá nevelői habitusában. Iskolakultúra*, 32(12), 89–109. Elérés forrás <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/iskolakultura/article/view/44175> (Letöltés ideje: 2023.04.23.) 94o

Olvasásra nevelés, a motiváció és az olvasási hatékonyság alapvető kapcsolatrendszere, szerk. DÓRA László https://avkf.hu/wp-content/uploads/2023/01/ain22_3_4.pdf#page=17 (letöltés ideje: 2023.04.21.)

PAPNÉ ANGYAL Ágnes, *Az iskolai könyvtárak szerepe az olvasóvá válás folyamatában* (Letöltés ideje: 2023.04.30.) <https://www.epa.hu/01300/01367/00065/pdf/04iskkonyvt.pdf>

PÁSZTOR CSÖRGEI Andrea, POMPOR Zoltán, *Az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatai = Mesebeszéd: a gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. HANSÁGI Ágnes, HERMANN Zoltán, MÉSZÁROS Márton, Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2017, 53.

PÉTERFI Rita, *Család és olvasás kapcsolata, avagy amit gyermekeink érdekében tehetünk = Együtt az olvasóvá nevelésért*, szerk. GOMBOS Péter, PÉTERFI Rita, Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2019. 7–9.

SÜTŐ Eszter: *A kisiskolás gyerekek szociális készségeinek fejlesztései lehetőségei a kortárs gyermekirodalmi művek segítségével*, Beregszász, 2022 Letöltés ideje: 2023.04.23.

https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1802/4/Suto_E_A_kisiskolas_gyerekek_s_zocialis_keszsegeinek_fejlesztesi_lehetosegei_2022.pdf

SZINGER Veronika: *Kisgyermekkor i írás-olvasás esemény indirekt találkozás az írásbeliséggel iskoláskor előtt* <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15476/szinger-veronika-phd-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

TÓTH László: *Az olvasás pszichológiai alapjai*, Debrecen, Pedellus Tankönyvkiadó, 2002 (Letöltés ideje: 2023.04.30.) http://real-eod.mtak.hu/10831/1/AkademiaiKiado_001297.pdf

TÖRTELI TELEK Márta: *Az olvasóvá nevelés metodikája*. Letöltés ideje: 2023.04.25. <http://vmat.rs/vmat/wp-content/uploads/2015/04/tudas-es-regio-konferenciakotet-2015-web.compressed.pdf#page=117>

VARGA Éva: *Olvasástanítás lépésről lépésre* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=31>

VARRÓ Dániel életrajza <https://www.varrodani.hu/hu/eletrajz/>

VÉGH Valéria: *A kortárs magyar gyermekirodalom jelenléte az alsó tagozatos irodalomoktatásban*, Beregszász, 2016 Letöltés ideje: 2023.04.23. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/637/1/Vegh_V_A_kortars_magyar_gyermekirodalom_2016.pdf

WÉBER Anikó: *Kortárs gyermekirodalmat az iskolába!* <https://kultura.hu/kortars-gyerekirodalmat/>

ZÁGON Bertalanné: *Lépésről Lépésre Program bemutatása* (Letöltés ideje: 2024.09.13.) <https://DOCPLAYER.hu/18741893-Zagon-bertalanne-lepesrol-lepesre-program-bemutatasa.html>

Melléklet

Melléklet I.

Óraterv

Készítette: Joó Barbara

Műveltségi terület: Magyar nyelv és irodalom

Tantárgy: Magyar nyelv és irodalom

Osztály: 4. osztály

Az óra témája: Epikus művek feldolgozása- kortárs mesefeldolgozás

Célok: A tanulók legyenek képesek

- rövid, hallott szöveg jelentéstartalmának, érzelmi tartalmának megértésére, saját élmény megfogalmazására;
- a szöveg tartalmával kapcsolatos előfeltevések megfogalmazására különböző támpontok (cím, rajz, kulcsszavak) alapján, valamint az elképzelt és a megismert történet hasonló és eltérő elemeinek kiemelésére;
- a szöveg lényeges narratív elemeinek (szereplők/tulajdonságaik, hely, idő, cselekmény) és a köztük lévő összefüggéseknek, valamint a mese műfaji és nyelvi sajátosságainak azonosítására, ennek bizonyítására a szöveg használatával, szöveg-kiegészítéssel;
- különböző olvasási stratégiák használatára saját meseolvasatuk létrehozása érdekében (jóslás, lényeges részek, elemek kiemelése, belső képalkotás, következtetés, kapcsolatteremtés a szövegtartalom és a saját élmények, tapasztalatok között), valamint kreatív válaszok megalkotására (színhasználat, belső képalkotás, dramatikus tevékenységek).

Feladatok:

- A témára való ráhangolás a nyelvi kreativitás működtetésével, valamint a kreatív befogadást elősegítő módszerekkel.
- A problémaérzékenység és az önreflexió fejlesztése emlékfelidézéssel és a felidézés nehézségeiről, szerepéről való beszélgetéssel.
- A szöveg iránti kíváncsiság felkeltése és a gondolkodás aktivizálása a szöveggel kapcsolatos előfeltevések megfogalmaztatásával.
- A hallás utáni szövegbefogadás fejlesztése, esztétikai élmény nyújtása bemutató olvasással.
- A szöveghatás megragadása színek használatával.
- Az érdeklődés fenntartása és a gondolkodás folyamatos aktivitásának biztosítása a szöveggel és egymással folytatott dialogizálással, diák-diák interakciókkal, kooperatív tevékenységekkel, élménytechnikák alkalmazásával.

- A műértelmező kompetenciák fejlesztése a szöveg globális feldolgozásával.
- A szövegértelmezés elmélyítése, a mélyebb jelentésrétegek feltárása az újraolvasások sorozatában.
- A szövegbeli tájékozódó képesség fejlesztése válogató (néma) olvasással.
- Az értelmes és kifejező olvasás fejlesztése hangos olvasással.
- Jelentésteremtés és élménymegosztás, az együttműködés fejlesztése kooperatív technikák használatával.
- Az egyéni olvasatok exteriorizálása kreatív módszerekkel.
- A személyes jelentés megragadása és az eltérő olvasatok, preferenciák felfedezése a szövegről folytatott párbeszéddel, a mese legfontosabb gondolatának kiemelésével, megosztásával.
- Az olvasmányélmények bővítése könyv- és könyvtárhasználattal.
- Próbálkozások a nyelvben megjelenő szövegtartalom más művészi formanyelv(ek)en való megjelenítésével.
- Olvasásfejlesztés kreatív írással.

Forrás: <https://moly.hu/konyvek/mate-angi-az-emlekfoltozok>

Idő	Az óra mente	Nevelés-oktatási stratégia			Megjegyzés
		Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
	I. Bevezető rész I.1. Szervezési feladatok, jelentés Szükséges taneszközök előkészítése Jelentés				
	I.2. Ráhangolódás, motiváció Mondjátok gyerekek, van olyan emlékeitek amire csak halványan emlékeztetek? Mit gondoltok, lehetséges, hogy ezek az emlékek visszatérjenek? A mai órán olvasok nektek egy mesét, amelyben a főszereplők segítenek mindazoknak, akik szeretnék visszakapni néhány elfelejtett emléküket. Beszéljünk egy kicsit a könyvről! Hogy tetszik nektek? Mit láttok rajta?	Tanítói kérdések, közlés, beszélgetés	Frontális		

	I.3. Célkitűzés A mai órán Máté Angi: Az emlékfoltozók című művével fogunk megismerkedni	Tanítói közlés	Frontális		
	II. Fő rész				
	II.1. Szövegfeldolgozás II.1.1. A könyv címének megbeszélése „Beszéljünk a könyv címéről.” - Az emlékfoltozók „Kinek mi jut eszébe róla?” Várható válasz: egy emlék megjavítása, visszaidézése, foltozó-valami lyukas dolgot megjavít II.2. Tanítói bemutatás	Tanítói kérdés, közlés	Frontális	Nyomtatott másolat a könyv azon részletéről.	

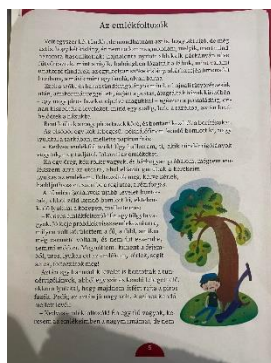
„Felolvasok nektek egy részletet a könyvből. Nagyon figyeljetek, mert adok egy kis feladatot.” „Az első csoport feladata az, hogy az olvasmány végén elmondja, hogy kik a történet szereplői.” „A második csoport feladata, hogy megfigyelje, hogy miket tettek bele a piros fazékba.” „A harmadik csoport feladata pedig az, hogy, elmondja, hogy mire akartak visszaemlékezni a levelek írói.”	Tanítói közlés, bemutató	Frontális, egyéni		A gyermekeknek csoportonként adok megfigyelési szempontokat.
II.3. Spontán megnyilatkozások, megfigyelési pontok megbeszélése „Mi tetszett a legjobban a történetben?” „Az első csoport feladata az, hogy az olvasmány végén elmondja, hogy kik a történet szereplői.”	Tanítói kérdés, közlés	Frontális, egyéni		

Várható válasz: egy szőke és egy barna tündérrigó lány, postás, öreg kék roller, tölgyfa, fiú, nagymama „A második csoport feladata, hogy megfigyelje, hogy miket tettek bele a piros fazékba.” Várható válasz: az utca porosából egy darabot, a házak színeiből egy fuvintásnyit, egy hangyabolyt, repkedő énekhangokat, puhaságot, meleget „A harmadik csoport feladata pedig az, hogy, elmondja, hogy mire akartak visszaemlékezni a levelek írói.” Várható válasz: öreg kék roller- az utca, ahol először gurultak a kerekei, a tölgyfa- milyen volt körülötte a föld, a fű, amikor még csemete volt, a fiú- a nagymamáját				
---	--	--	--	--

	„Hoztam nektek egy pár feladatot! Mindenki hunyja le a szemét és emlékezzen vissza a nyáriszünetre. Gondoljon valami emlékezetesre, majd írjon egy levelet a tündérrigólányoknak címezve úgy, ahogy az olvasmányban olvastátok.” „Minden csoport készítsen rövid jelenetet a mese egy-egy részéből!”		Csoportmunka		
	III. Összefoglalás, házi feladat kijelölés, értékelés I.1. Összefoglalás „Ki tudja elmondani, hogy mivel foglalkoztunk a mai órán.”	Tanítói közlés, ismeret felidézése	Frontális, egyéni		

	Várható válasz: Máté Angi: Az emlékfoltozók című könyvével III.2. Házi feladat kijelölése Házi feladat kijelölése III.3. Értékelés „Nagyon ügyesek voltatok, szépen dolgoztatok.” III.4. Önreflexió Hogy éreztétek magatokat az órán? Melyik feladat tetszett a legjobban?	Tanítói közlés, dicséret	Frontális		
--	--	-------------------------------------	------------------	--	--

1. melléklet

2. melléklet

3. melléklet

Melléklet II.

Óraterv

Készítette: Joó Barbara

Műveltségi terület: Magyar nyelv és irodalom

Tantárgy: Magyar nyelv és irodalom

Osztály: 2. osztály

Az óra témája: Varró Dániel: Andris beszélget az állatokkal

Az óra cél- és feladatrendszere: Ismerkedés irodalmi alkotásokkal, a vers mondanivalójának megfogalmazása. Érzelmek kifejezése. Versek jellemző jegyeinek kiemelése, versszak, verssor, rím. Kommunikációs készség fejlesztése.

Célok és feladatok:

1. Olvasás, szövegfeldolgozás

- A szövegtartalom, a szöveg szerkezetének vizsgálata.
- Az olvasás gyakoroltatása.

2. Beszédfejlesztés

- Mondatok alkotása.
- Szóbeli szövegalkotás.

Fejlesztési területek:

- a hallási és látási figyelem,
- a rövid távú és hosszú távú emlékezet,
- az akarati képességek (együttműködés, feladattartás, feladattudat),
- a nyelvi, és kommunikációs képességek,
- a kreativitás fejlesztése,
- megfigyelőképesség,
- ismeretszerző képesség,
- tájékozódási képesség,
- szókincsbővítés,
- szóbeli kifejezőkészség,
- verbális emlékezet,
- értő olvasás,

- az esetleges lemaradások felzárkóztatása: részképesség-zavarok, illetve a képességbeli hiányosságok folyamatos megsegítése,
- a fejlettségi szintben előrébb tartó tanulóknak a képességükhöz mért folyamatos, differenciált fejlesztése.

Didaktikai feladatok: ráhangolás, új ismeretközlés, ismeretbővítés, megerősítés, rendszerezés, házi feladat előkészítése, ellenőrzés, értékelés, motiválás, aktivizálás, érthetőség, fokozatosság, rendszeresség, szemléletesség, differenciálás, általánosítás, felfedező, induktív tanulás.

Képzési feladatok: A szövegértés, szövegelemzés képességének fejlesztése a szöveg feldolgozásával. A szóbeli szövegalkotás fejlesztése mondatok alkotásával.

Tevékenységszervezés: frontális, egyéni

Módszerek: közlés, kérdés, utasítás

Tananyag, szemléltető eszközök: Olvasókönyv 2. osztályosoknak, munkafüzet, digitális tábla

Tantárgyi kapcsolatok: környezetismeret

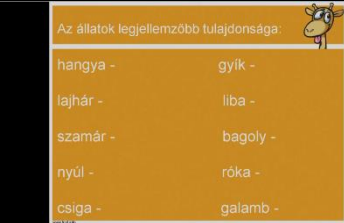
Felhasznált források:

https://www.tankonyvkatalogus.hu/site/kiadvany/FI-501020202_1

https://www.tankonyvkatalogus.hu/site/kiadvany/FI-501020204_1

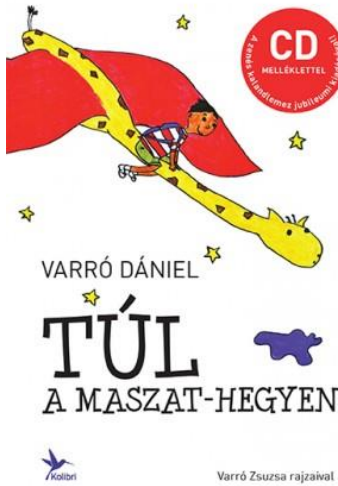
<https://www.youtube.com/watch?v=btpzFETA1n4>

Találós kérdések: http://magyarutca.org/nyeomszsz/orszavak/pdf/03_ny_magyar_oravazlatok_osz.pdf

Idő	Az óra mente	Nevelés-oktatási stratégia			Megjegyzés
		Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
	I. Bevezető rész I.1. Szervezési feladatok, jelentés Szükséges taneszközök előkészítése Jelentés		Frontális		
	I.2. Ráhangolódás, motiváció „A mai órán az állatokról fogunk beszélni! Hoztam nektek egy feladatot. Oldjuk meg közösen!” Feladat: Az állatok legjellemzőbb tulajdonságai: hangya-szorgos lajhár-lusta szamár-csökönyös	Tanítói közlés	Frontális Frontális	Digitális tábla	

	nyúl-gyáva csiga-lassú gyík-fürge liba-buta bagoly-bölcs róka-ravasz galamb-szelíd „Mindenki nagyon ügyes volt! Mondjátok gyerekek, kinek van otthon háziállata? Ha van, akkor milyen állat?”	Tanítói kérdések	Frontális		
	I.3. Állatok felismerése találós kérdéssel „Találós kérdéseket fogok felolvasni nektek, aki kitalálta jelentkezzen.” Találd ki, hogy hívnak? Varni még senki se látta, Mégis csupa tű a háta. (sündisznó)	Tanítói közlés, kérdés	Frontális, egyéni		

	Fürge állat, hogy is hívják, Ugrál ágról, ágra, Mogyorót gyűjt nagy serényen A fa odújában. (mókus) Erdőn, mezőn láthatod, Meg is csíp, ha megfogod. Feje mákszem, hasa bors, Lába vékony, mint a cérna, És szorgalmas, fürge, gyors. (hangya) Fülem hosszú, bundám selymes, A farkincám pöttöm. Húsvétkor a gyereksereg Nagyon várja jöttöm. (nyúl)				
--	---	--	--	--	--

	I.3. Célkitűzés „A mai órán Varró Dániel: Andris beszélget az állatokkal című versével fogunk megismerkedni. A vers a Túl a Maszat-hegyen c. verses meseregényben található.”	Tanítói közlés	Frontális		
	II. Fő rész				

	II.1. Szövegfeldolgozás II.2. Tanítói bemutatás „Elolvasom nektek a verset, mindenki figyeljen, mert adok egy kis feladatot.” „Az első csoport figyelje meg, hogy milyen állatok szerepelnek a versben.” „A második csoport figyelje meg, hogy hány versszakból áll a vers.” „A harmadik csoport pedig, hogy egy versszak hány sorból áll.” II.3. Spontán megnyilatkozások, megfigyelési szempontok megbeszélése „Kinek melyik rész tetszett a legjobban?”	Tanítói közlés Tanítói kérdés, közlés	Frontális Frontális, egyéni		
--	---	---	---	--	--

	„Beszéljük meg a feladatokat.” „Az első csoport feladata, hogy milyen állatok szerepelnek a versben.” Várható válasz: elefánt, hangyász, hangya, béka, gyík, lepke „A második csoport feladata, hogy elmondja, hány versszakból áll a vers.” Várható válasz: 6 versszakból áll „A harmadik csoport feladata, hogy megfigyelje, hogy egy versszak hány sorból áll.” Várható válasz: Egy versszak 4 sorból áll II.4. Ismeretlen szavak megbeszélése				
--	--	--	--	--	--

	„Ki az, aki talált a versben olyan szót, amit korábban nem hallott vagy nem tudja a jelentését?” II.4. A vers tanulók általi felolvasása „Most ti fogjátok elolvasni a verset, akit szólítok egy sort olvas.” II.5. Munkafüzeti feladatok megoldása 1. feladat: Melyik állatnak, hogy köszönt Andris? Várható válasz: elefánt- jó napot, hangyász- kézcsókom, hangya- helloka,	Tanítói közlés	Frontális	Munkafüzet	
--	--	----------------	-----------	------------	--

	béka- jó reggelt, gyík- pusszantás, lepke- kívánok 3. feladata: Másold le a füzetbe azt a versszakot, amelyik számodra a legkedvesebb! III. Befejező rész III.1. Összefoglalás, házi feladat kijelölés, értékelés III.1.1. Összefoglalás „Ki tudja megmondani, hogy mit tanultunk ma?” Várható válasz: Varró Dániel: Andris beszélget az állatokkal című versét	Tanítói kérdés, közlés, dicséret	Frontális		
--	---	---	------------------	--	--

	„Így van, ügyes vagy.” III.1.2. Házi feladat kijelölés III.1.3. Értékelés „Nagyon szépen dolgoztatok, megdicsérlek titeket!” III.1.4. Önreflexió „Kinek tetszett a mai óra?” „Melyik feladat tetszett a legjobban?”				
--	---	--	--	--	--

Melléklet:
Tankönyv:

Andris beszélget az állatokkal
(részlet)

Elefánt úr, jó napot, folytatjuk a vízcsapot? Muszáj vagyok, sajnálom, bedugult az ormányom.

Hangyász néni, kézcsoóm, mért néz olyan vészjóslón? Ne is mondja, anygáalom, sehol egy szép hangyanyom.

Hangya testvér, hellóka, ráuntál a melóra? Nem untam, csak vasárnap a hangyák is lazálnak.

Béka úrfi, jó reggelt, mit szól, hogy a tő megtelet? Ha megtelet, nem meglepő, ez a hőség rekkenő.

Gyík kisasszony, pusszantás, melyik résbe csusszantál? Nem csusszantam, fáradtam, köztudott, hogy lábam van.

Lepke szomszéd, kívánok, hogy vannak a virágok? A violák virulnak, a pipacsok pirulnak.

Varró Dániel

Kikkel találkozott Andris?
Keress rimelő szavakat! Mit veszel észre?

23

Andris beszélget az állatokkal

1. Szerinted mi történik a képen? Meséld!

Kézcsoóm! Jó reggelt! Jó napot! Pusszantás!

2. Mikor használjuk a következő köszönési formákat?

Helló! Szevasz! Jó napot kívánok! Isten áldja!
Hali! Sziasztok! Kezét csókolom! Jó éjt!

3. Játsszatok!

Alkossatok csoportokat! Válasszatok ki egy üdvözlési formát az előző feladatból! Rögtönözzetek egy párbeszédet! Adjátok elő! A többieknek ki kell találni, kik szerepelhetnek a jelenetben.

4. Csoportosítsd a szavakat, szókapcsolatokat jelentésük szerint!

vészjóslón nagyon nagy meleg
meló lustálkodik fenyegetően
rekkenő hőség nem teszi a dolgát
baljósan lazsál munka

22

Munkafüzet:

Andris beszélget az állatokkal

1. Melyik állatnak hogyan köszönt Andris? Kösd össze!

Kézcsoóm! Jó reggelt! Jó napot! Pusszantás! Hellóka! Kívánok!

2. Emlékszel még a szókérttyűkre? Mi volt a párjuk? Írd le!

lazsál
meló
rekkenő hőség

3. Másold le a füzetedbe azt a versszakot, amelyik számodra a legkedvesebb!

9

NYILATKOZAT

Alulírott Jed Barbara, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az általam benyújtott, Az olvasónak nyújtott és a katasztrófa megelőzéséről című TDK dolgozat (pályamunka) önálló, saját szellemi termékem, az más szellemi tulajdonát nem sérti. Amennyiben mások munkáját felhasználtam, azokra megfelelően hivatkozom, beleértve a nyomtatott és az internetes forrásokat is.

Tudomásul veszem, hogy a TDK dolgozat példánya a védés után a Tokaj-Hegyalja Egyetem könyvtárában kerül elhelyezésre, ahol a könyvtár olvasói hozzájuthatnak.

Kelt: Sárospatak 2021. év október 25. nap.

Jed Barbara
aláírás

